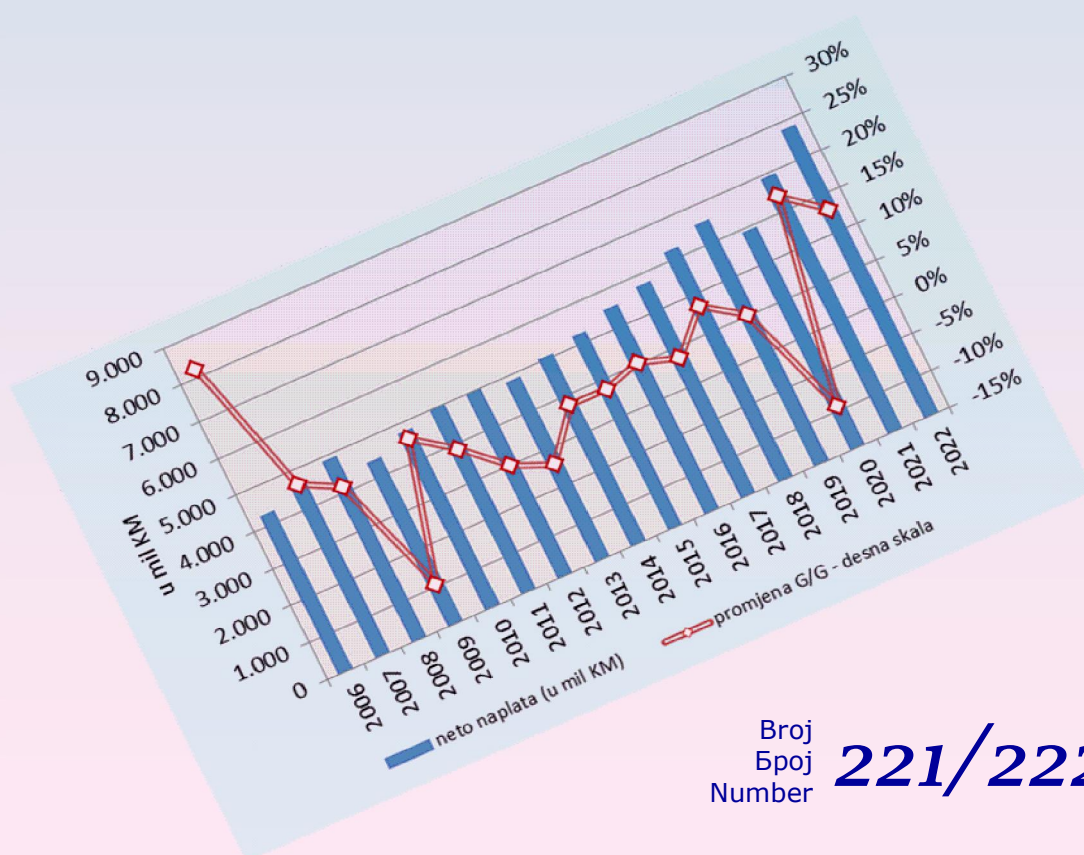

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

OMA Bilten

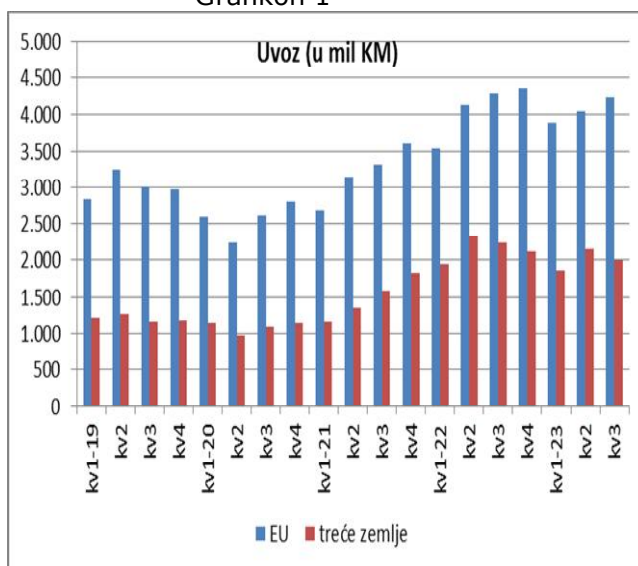
Broj
Број
Number **221/222**

novembar/decembar 2023 – studeni/prosinac 2023 – новембар/децембар 2023 – November/December 2023

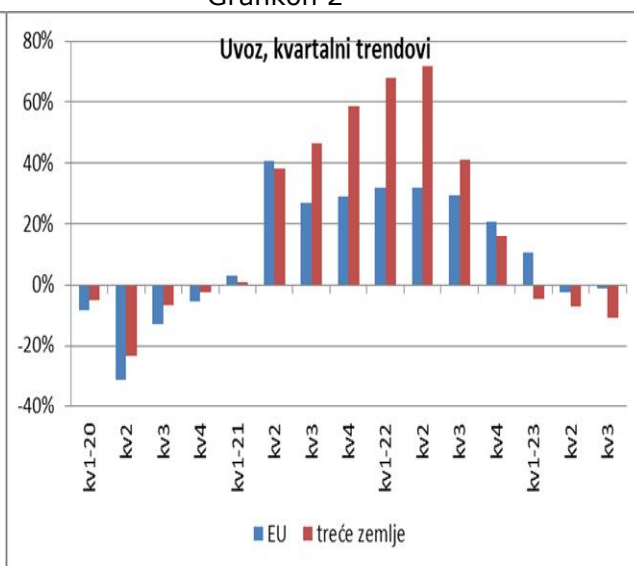
Uz ovaj dvobroj

Prilikom izrade revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2023-2026, koje objavljujemo u ovom Biltenu, a koje su dostavljene fiskalnim vlastima BiH polovicom listopada 2023., na raspolaganju su bili analitički podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni BiH samo za osam mjeseci 2023. Za razliku od mjesečnih analiza, koje ukazuju na oscilacije u uvozu, kvartalne usporedbe, koje su moguće na osnovu najnovijih podataka o uvozu u razdoblju siječanj - rujanj 2023, omogućavaju sagledavanje trendova. Za naplatu prihoda od carina relevantan je uvoz roba iz trećih zemalja i dijela roba iz EU koje su ostale pod režimom carina. Primjećuje se rast uvoza iz EU u trećem kvartalu 2023. u apsolutnom iznosu, te se čak može zaključiti da se radi o rastućem trendu (Grafikon 1).

Grafikon 1

Grafikon 2

Međutim, usporedba uvoza sa istim kvartalom prethodne godine (G/G) pokazuje nastavak negativnog rasta uvoza iz EU iz drugog kvartala 2023. (Grafikon 2). Tako je u drugom kvartalu 2023. zabilježen pad uvoza iz EU od 2,2%, a u trećem kvartalu 0,9%. S druge strane, uvoz iz trećih zemalja, apsolutno i relativno, je lošiji u sva tri kvartala 2023. U prvom kvartalu pad uvoza iznosi 4,6%, u drugom 7,1%, a u trećem čak 10,8% (Grafikon 2).

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Revidirane projekcije prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2023-2026	2
Lista tabela i grafikona	2
Sažetak	3
1. Osnove i pretpostavke revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza iz osnovnog scenarija	4
2. Projekcije prihoda od neizravnih poreza 2023-2026 (osnovni scenario)	20
3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od neizravnih poreza	30
4. Rizici	34
Dodatak: Posljednje projekcije međunarodnih institucija	36
Analiza naplate prihoda od trošarina na kavu	38

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

REVIDIRANE PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA ZA RAZDOBLJE 2023-2026

LISTA TABELA I GRAFIKONA

Tabele

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, rujan 2023	4
Tabela 2. Udio prihoda od neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C).....	6
Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza (2023-2026), listopad 2023. g. ...	21
Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a, listopad 2023. g.....	21
Tabela 5. Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2023-2026 u odnosu na projekcije iz travnja 2023. g.	33
Tabela 6. Ljetne projekcije EK, rujan 2023	36
Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, listopad 2023	37
Tabela 8. Projekcije ECB rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu	37

Grafikoni

Grafikon 1. Neto prihodi od neizravnih poreza na JR UNO, 2006-2022	6
Grafikon 2. Neizravni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2022	7
Grafikon 3. Mjesečna neto naplata i nominalni efekti	7
Grafikon 4. Stope rasta naplate neizravnih poreza.....	8
Grafikon 5. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IX 2023.....	9
Grafikon 6. Naplata prihoda od carina.....	10
Grafikon 7. Stope rasta prihoda od carina i uvoza	10
Grafikon 8. Uvoz, trendovi u 2023. godini	11
Grafikon 9. Trendovi u naplati bruto PDV-a	12
Grafikon 10. PDV na uvoz i domaći PDV	12
Grafikon 11. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a	13
Grafikon 12. Trendovi u isplati povrata PDV-a.....	14
Grafikon 13. Robna razmjena BiH, mjesečne stope rasta i kumulativ povrata PDV-a.....	15
Grafikon 14. Trendovi u naplati neto PDV-a	15
Grafikon 15. Trendovi u naplati trošarina	16
Grafikon 16. Trendovi u naplati trošarina na duhan	17
Grafikon 17. Trendovi u naplati trošarina na derivate nafte.....	18
Grafikon 18. Trendovi u naplati putarine	19
Grafikon 19. Trošarine na kavu.....	19
Grafikon 20. Kvartalni trendovi u naplati trošarina i kumulatvi	20
Grafikon 21. Mjere disperzije prihoda od neizravnih poreza.....	22
Grafikon 22. Mjesečne cijene sirove nafte tipa Brent i njihove stope rasta.....	23
Grafikon 23. Cijene derivata nafte u BiH	24
Grafikon 24. Trošarine na duhanske prerađevine, kumulativ	26
Grafikon 25. Neto prihodi od carina 2006-2022 i projekcije za 2023-2026.....	27
Grafikon 26. Projektirani udio neizravnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji	28
Grafikon 27. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu	28
Grafikon 28. Projekcije prihoda od trošarina na duhan	29
Grafikon 29. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu	30
Grafikon 30. Razlika DEP-ovih projekcija za 2023. godinu.....	31
Grafikon 31. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa.....	32
Grafikon 32. Razlika projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz travnja 2023.....	34
Grafikon 33. Revizija projekcija Europske komisije	36

Sažetak

Projekcije makroekonomskih pokazatelja

Prema podacima Agencije za statistiku BiH (BHAS) za 2022. godinu procjenjuje da je u Bosni i Hercegovini zabilježen nominalni rast BDP-a od 13,7% u odnosu na prethodnu godinu. Prema procjeni Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP), u 2023. godini u BiH se očekuje nominalni rast BDP-a od 6,5%. Prema istim projekcijama, u BiH se očekuje nominalni ekonomski rast od 5,6% u 2024., 5,4% u 2025. i 5,5% u 2026. godini.

Dosadašnji trendovi naplate prihoda

U razdoblju siječanj – rujan 2023 ostvaren je rast bruto naplate prihoda od neizravnih poreza od 7%. Neto efekat naplate neizravnih poreza u razdoblju siječanj-rujan 2023. iznosio je 441,2 mil KM, što predstavlja rast od 7,6%.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza

Stopa rasta neto projektiranih prihoda od neizravnih poreza za 2023. godinu je za 0,1 p.b. viša od devetomjesečne stope rasta i iznosi 7,7%. Projektirane stope rasta neto prihoda od neizravnih poreza za 2024., 2025. i 2026. godinu iznose 4,8%, 3,6% i 3,7%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2023. godinu.

Rizici

Postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza. Ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2023-2026 je podložno sljedećim rizicima: svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od neizravnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

OSNOVNI SCENARIO REVIDIRANIH PROJEKCIJA NEIZRAVNIH POREZA

1. Osnove i pretpostavke revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza iz osnovnog scenarija

Projekcije prihoda od neizravnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz rujna 2023. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate neizravnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti neizravnog oporezivanja (osnovni ili *baseline* scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, rujan 2023

U Tabeli 1. su predstavljene posljednje projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP, rujan 2023) nominalnog i realnog rasta BDP-a za razdoblje 2023-2026.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, rujan 2023

	Zvanični podaci		Projekcije			
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Nominalni rast	12,5	13,7	6,5	5,6	5,4	5,5
Realni rast	7,2	3,8	2,0	2,9	3,0	3,4

Izvor: DEP, rujan 2023. godine

1.1.1. Zvanični podaci za 2022. godinu

Prema podacima Agencije za statistiku BiH (BHAS) za 2022. godinu procjenjuje da je u Bosni i Hercegovini zabilježen realni rast BDP-a od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu.¹ U DEP-u objašnjavaju² da je rast privatne potrošnje bio najzaslužniji za ostvareni ekonomski rast u 2022. godini, te da je pored povećanja finalne potrošnje došlo do određenog rasta privatnih investicija, dok javne investicije nisu ostvarile značajniji rast. Ono što je karakteristično za 2022. godinu, kako u BiH tako i na globalnoj razini, su izrazito visoke stope rasta cijena roba i usluga. Prema podacima BHAS, u BiH je u 2022. godini je u prosjeku zabilježen rast razine cijena od 14% u odnosu na prethodnu godinu.³

1.1.2. Projekcije za razdoblje 2023-2026

Prema procjeni DEP-a, u 2023. godini u BiH se očekuje nominalni rast BDP-a od 6,5% a realni od 2%. U DEP-u navode da bi domaća tražnja, kroz očekivano povećanje finalne potrošnje, trebala predstavljati ključni oslonac ekonomskog rasta. U dokumentu se ističe da eksterne dinamike predstavljaju važnu strukturnu odrednicu ekonomskih kretanja u BiH, te da će najnovija dešavanja imati veliku ulogu za izgled ekonomskog rasta u narednom razdoblju, što se naročito odnosi na 2024. godinu. Osim toga, također navode da, pored eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji predstavljaju i institucionalni kapaciteti zemlje u provedbi strukturalnih reformi. Prema projekcijama DEP-a, u BiH se očekuje realni ekonomski rast od 2,9% u 2024., 3,0% u 2025. i 3,4% u 2026. godini (nominalni rast: 5,6% u 2024., 5,4% u 2025. i 5,5% u 2026. godini).

¹ BDP za BiH 2022, Rashodni pristup, prvi rezultati, Sarajevo, 29.09.2023.

² DEP, Makroekonomske projekcije 2024-2026, rujan 2023

³ BHAS, Indeks potrošačkih cijena u Bosni i Hercegovini, Tematski bilten TB 09, Sarajevo 2023

1.2. Tekuće politike u oblasti neizravnog oporezivanja

Obveze i sustav plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodanu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika trošarina regulirana je Zakonom o trošarinama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22)⁴. Politika trošarina na duhan u 2023. godini utvrđena je Zakonom o trošarinama i Odlukom⁵ Upravnog odbora UNO. Budući da je zakonski plafon ukupne trošarine na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁶ Zakonom⁷ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

1.3. Trendovi naplate neizravnih poreza

1.3.1. Naplata u razdoblju 2006-2022

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od neizravnih poreza na JR UNO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO. Izuzeci su bile: „križna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast ovih prihoda, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2022. godini je ostvaren godišnji rast prihoda od neizravnih poreza od 13,1% i rekordna nominalna naplata od uvođenja PDV-a u iznosu od 7,83 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2022. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 89,8%.

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od osnutka UNO (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U 2022. godini je iznosio 17,2%. Dinamika neizravnih poreza u BDP-u ovisila je o brojnim faktorima: kretanju poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanju potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utječu na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,2 %, što je maksimum od osnutka UNO. U 2022. godini iznosio je 19,9%, što odgovara razini iz 2019. godine.

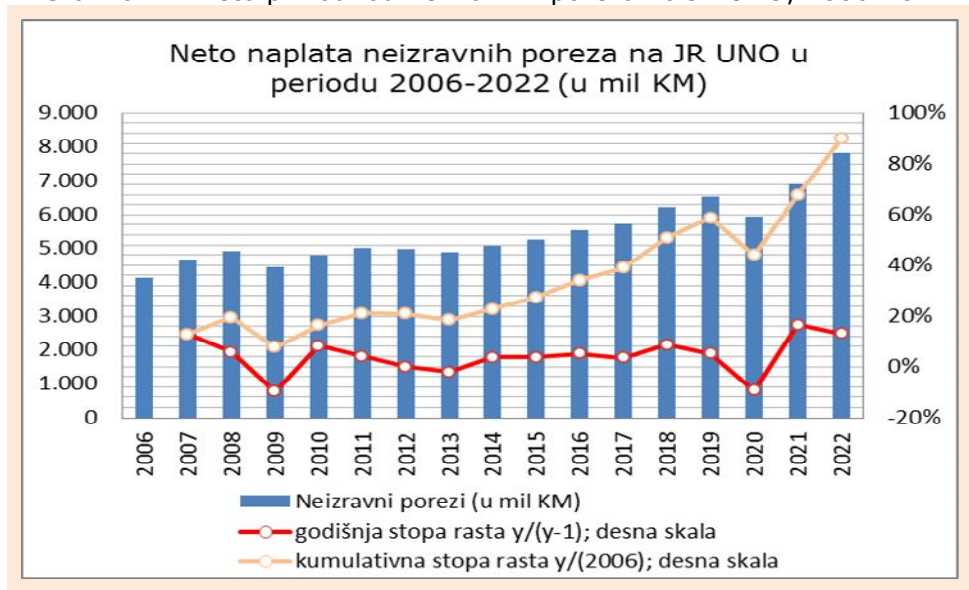
⁴ Napominjemo da se izmjene Zakona o trošarinama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/22) primjenjuju od momenta stupanja na snagu podzakonskih akata koje je usvojio Upravni odbor UNO.

⁵ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2023. godinu (Službeni glasnik BiH br. 74/22). Odluka za 2024. treba biti donesena od strane UO UNO do konca listopada 2023.

⁶ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o trošarinama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

⁷ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjuje se od 01.08.2022. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/22), a do tog datuma se primjenjivao stari Zakon o carinskoj politici, sa izuzetkom članka 207. novog Zakona, koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

Grafikon 1. Neto prihodi od neizravnih poreza na JR UNO, 2006-2022

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Tabela 2. Udio prihoda od neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)

(u %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
neizravni porezi / BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,3	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,3	17,2
neizravni porezi / C	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	17,9	18,6	18,8	19,7	19,9	18,4	20,2	19,9

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UNO i BHAS⁸

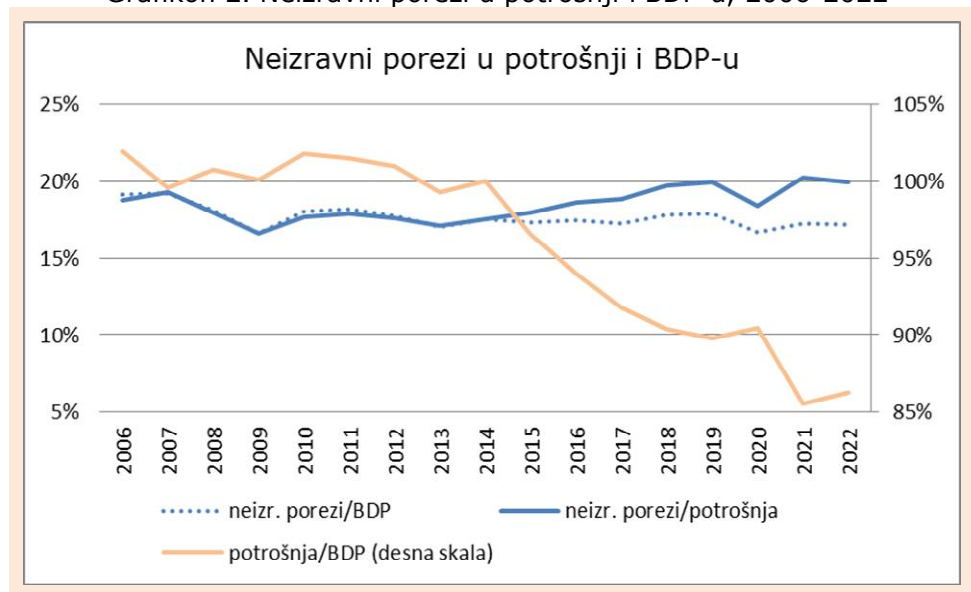
U Grafikonu 2. je udio neizravnih poreza u BDP-u BiH u razdoblju 2008-2022 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize⁹ na proizvod: (1) udjela prihoda od neizravnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u. Na osnovu Grafikona 2. se može zaključiti da je udio neizravnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakom razini sve do 2015.g, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na razini oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (sa izuzetkom blagog rasta u 2020. i 2022. godini), a u 2022. godini on je iznosio 86,3%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela neizravnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

U 2022. godini udio neizravnih poreza u BDP-u je opao za 0,09 p.b., čime on dostiže razinu od 17,2%. Analizirano prema komponentama iz jednadžbee OECD, pad udjela neizravnih poreza u BDP u 2022. godini kumulativni je rezultat godišnjeg pada udjela neizravnih poreza u potrošnji za 0,27 p.b., te rasta udjela potrošnje u BDP-u za 0,72 p.b.

⁸ BDP za BiH 2022, Rashodni pristup, prvi rezultati, Sarajevo, 29.09.2023.

⁹ Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", OECD Taxation Working Papers.

Grafikon 2. Neizravni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2022

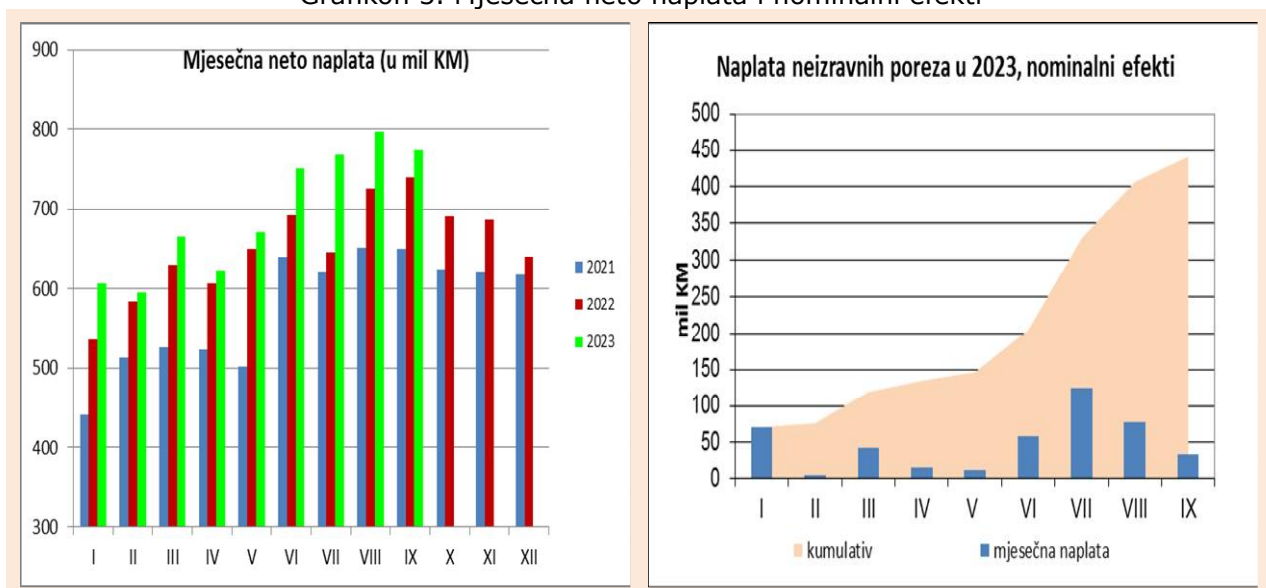
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

1.3.2. Naplata u razdoblju siječanj – rujna 2023.g.

Ukupna naplata

Prema preliminarnom izvještaju UNO je u rujnu 2023.g. na JR naplatila 932,8 mil KM bruto prihoda od neizravnih poreza, 19,7 mil KM više nego u istom mjesecu 2022. Isplate povrata su bile manje za 8,3%, tako da je neto naplata u konačnici bila veća za 34,1 KM, odnosno za 4,6%. Rast naplate neizravnih poreza u rujnu pozitivno se odrazio na kumulativne efekte na razini devet mjeseci 2023. godine. Tako je u razdoblju siječanj – rujna 2023 ostvaren rast bruto naplate od 7%, dok su isplate povrata bile veće za 73,6 mil KM. U konačnici neto efekat naplate neizravnih poreza u razdoblju siječanj-rujan 2023. iznosio je 441,2 mil KM, što predstavlja rast od 7,6%.

Grafikon 3. Mjesečna neto naplata i nominalni efekti

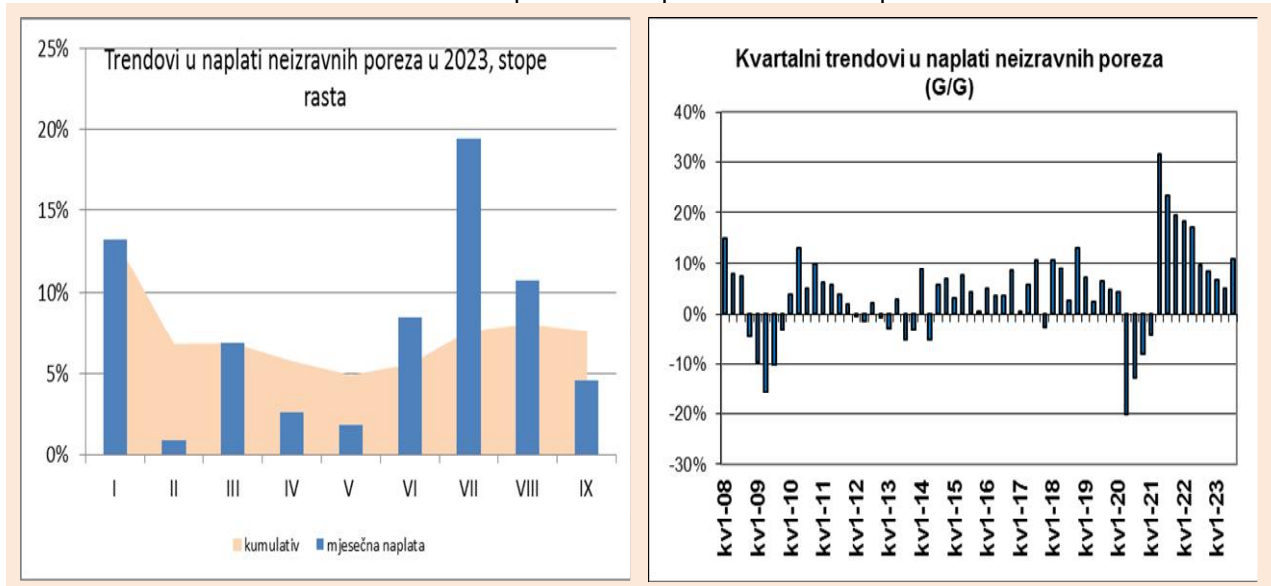

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Početak godine je bio obilježen skromnim rastom naplate neizravnih poreza. Takav trend je nastavljen sve do lipnja, kada je zabilježen snažan rast naplate u apsolutnom iznosu. Rastući trend je nastavljen i u srpnju i kolovozu, s blagim usporavljem u rujnu (Grafikon 3, lijevo). Zahvaljujući oporavku naplate neto efekti, izraženi u apsolutnim iznosima, naglo su porasli od lipnja mjeseca (Grafikon 3, desno), kao i stope rasta, kako mjesečne, tako i kumulativna (Grafikon 4, lijevo).

Pozitivni efekti naplate od lipnja 2023. rezultat su kumulativnog efekta dva pozitivna trenda – rasta bruto naplate i stagnacije, a potom i smanjenja isplata povrata PDV-a.

Grafikon 4. Stope rasta naplate neizravnih poreza

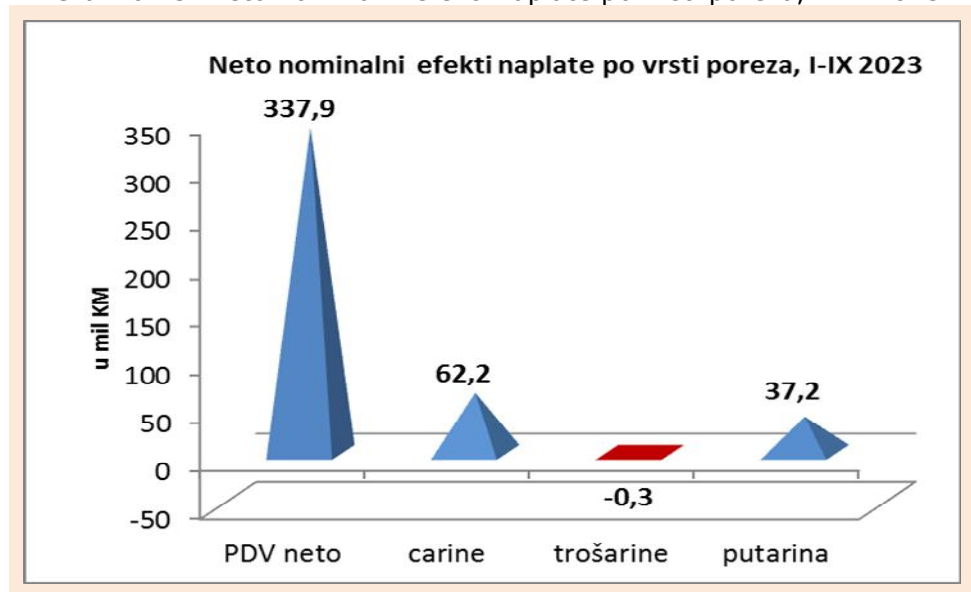
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporavanje naplate neizravnih poreza u prvom polugodištu 2023. uočava se i u kvartalnim trendovima (Grafikon 4, desno). Nakon ekstremno visokih stopa rasta u 2021. i 2022. godini u prvom kvartalu 2023. stopa rasta prihoda od neizravnih poreza iznosila je 6,7%, a u drugom kvartalu 4,9%. Niže kvartalne stope rasta u prvom polugodištu 2023. posljedica su pada uvoza u 2023. i negativnih efekata izmjene režima plaćanja trošarina na duhanske prerađevine, koji se primjenjuje od proljeća 2023. Značajan je i utjecaj efekta baze iz 2022. za usporedbu naplate. Pojava rata u Ukrajini je na različite načine djelovala na prihode od neizravnih poreza u 2022, a time i na osnovicu koja se koristi za usporedbu naplate neizravnih poreza u 2023. Nagli rast cijena dobara i usluga u zemlji, kao posljedica energetske krize i poremećaja u opskrbi na svjetskom tržištu, donio je rast naplate *ad valorem* poreza (PDV-e, carine) u 2022. i višu osnovicu za usporedbu naplate tih prihoda u 2023. S druge strane, ogroman rast cijena derivata nafte donio je pad potrošnje i, posljedično, pad prihoda od trošarina i putarine u 2022. i nižu osnovicu za usporedbu naplate tih prihoda u 2023. Negativni efekti više osnovice u drugom kvartalu 2023. i dubioze u naplati trošarina na duhanske prerađevine su dijelom ublaženi rastom domaćeg PDV-a, smanjenim isplata povrata i rastom prihoda od carina. Nastavak rasta naplate domaćeg PDV-a, carina kao i trošarina/putarina na derivate nafte, te značajno usporavanje isplata povrata, rezultirali su visokom stopom rasta neto naplate neizravnih poreza u trećem kvartalu od čak 10,8%.

Naplata po vrstama prihoda

Promatrano po vrstama prihoda najveći suficit za devet mjeseci 2023. u odnosu na isto razdoblje 2022. ostvaren je u naplati PDV-a (+337,9 mil KM), te carina (+62,2 mil KM). Suficit prihoda od putarine je porastao na 37,2 mil KM, dok je naplata trošarina na razini naplate u istom razdoblju 2022. (Grafikon 5). Budući da je prilikom izrade preliminarnog izvještaja ostalo neusklađeno cca 45,4 mil KM prihoda nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sustavu UNO može se očekivati još veći rast, na prvom mjestu, prihoda od PDV-a.

Grafikon 5. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IX 2023

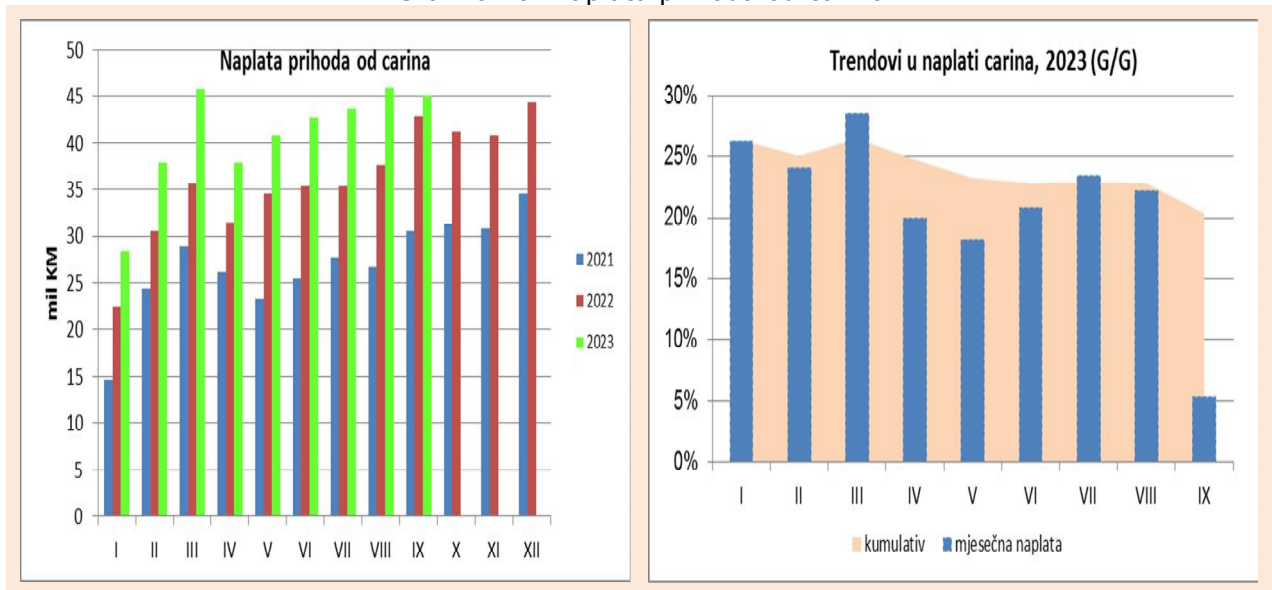

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Carine

U prvim mjesecima 2023. godine zabilježen je rast naplate prihoda od carina. Zbog niže osnovice u prvom kvartalu 2022. godine, mjesečne stope rasta su bile više od 25% (Grafikon 6, lijevo), zahvaljujući efektu niže osnovice prije izbijanja rata u Ukrajini. U narednim mjesecima naplata prihoda od carina u apsolutnom iznosu je rasla, ali su stope rasta bile niže zbog efekta više osnovice nakon početka rata u Ukrajini. U rujnu je ostvarena najniža mjesečna stopa rasta u 2023. godini od 5,2%, što je kumulativni rast smanjilo na 20,4% (Grafikon 6, desno).

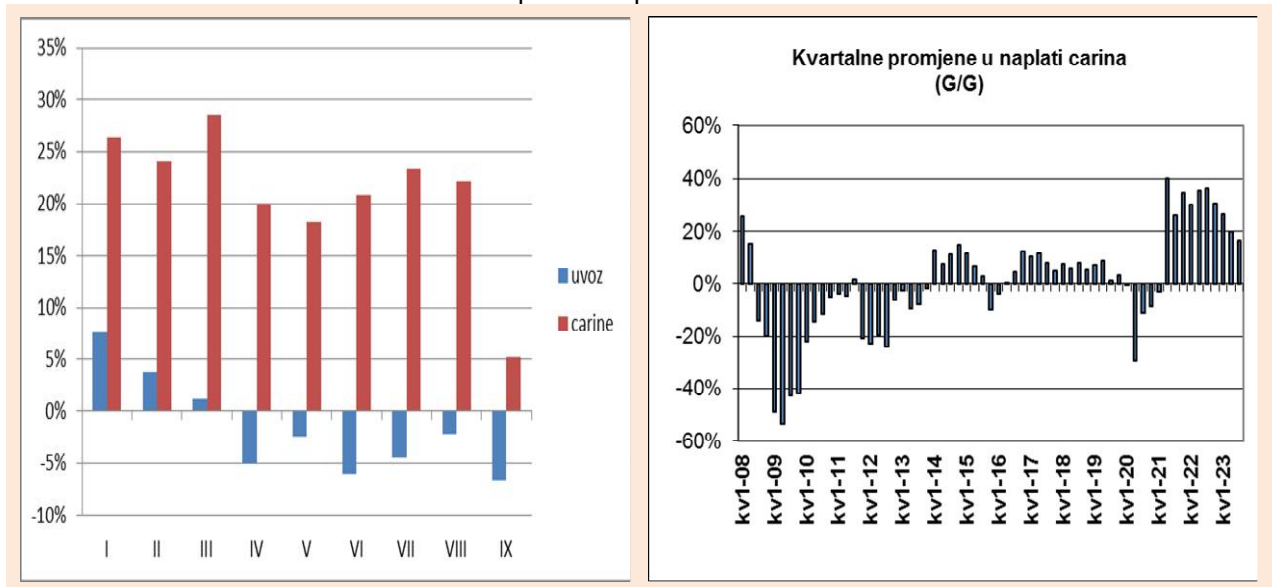
Grafikon 6. Naplata prihoda od carina

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Trend visokih stopa rasta prihoda od carina predstavlja iznenađenje s obzirom na pad uvoza u 2023. Usporedbu stopa rasta prihoda od carina i statističkih¹⁰ podataka o kretanju uvoza za devet mjeseci 2023. ukazuju na neuobičajeno veliku diskrepancu u korist rasta prihoda od carina u prva tri mjeseca, a potom i suprotne trendove – pad uvoza i rast prihoda od carina od travnja mjeseca (Grafikon 7, lijevo).

Grafikon 7. Stope rasta prihoda od carina i uvoza

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

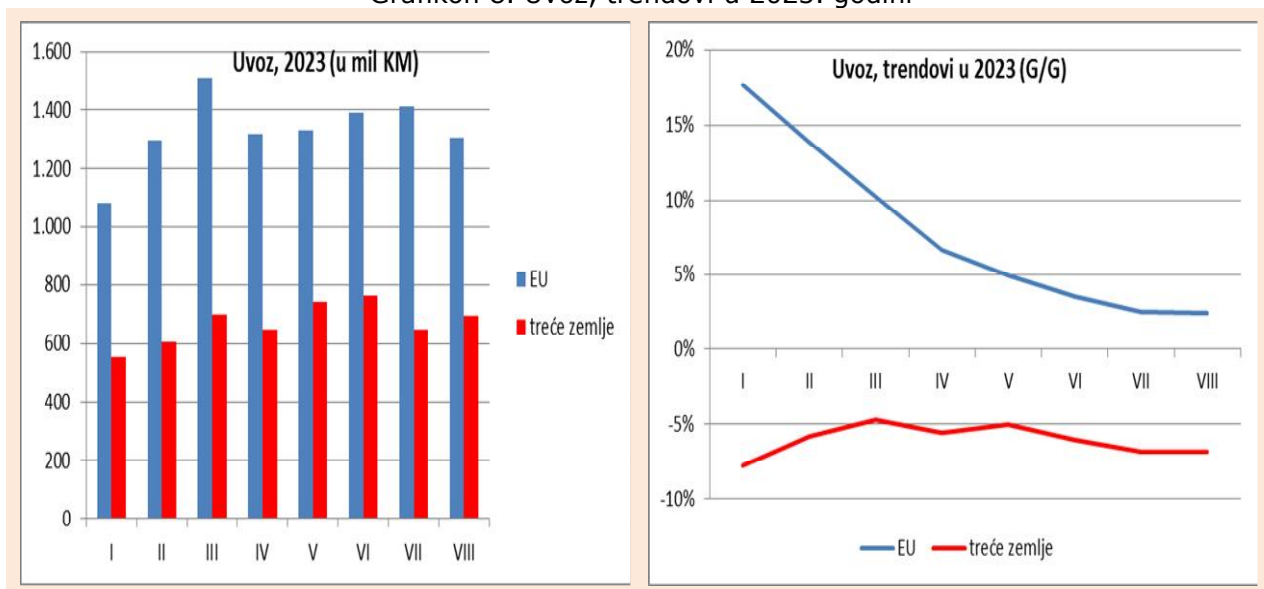
Usporavanje rasta prihoda od carina primjećuje se i na pregledu kvartalnih stopa rasta (Grafikon 7, desno). Nakon vrlo visokih stopa rasta u 2022., koje su se kretale od 30% do 40%, u prvom

¹⁰ Izvor podataka o uvozu za razdoblje siječanj – kolovoz 2023 je Agencija za statistiku BiH, a za rujna 2023. Uprava za neizravno oporezivanje.

kvartalu 2023. zabilježen je rast prihoda od carina od 26,4%, u drugom 19,7%, a u trećem 16,3%.

Jedan od razloga za viši rast prihoda od carina može biti naplata starih dugova po osnovu carina iz prethodne godine¹¹, te promjene u carinskim procedurama¹². Isto tako, razlog može biti i neproporcionalni rast carinske vrijednosti roba na koje se obračunavaju carine u odnosu na rast uvoza. S obzirom na ograničen opseg dobara na koji se primjenjuje režim carina prilikom uvoza rast prihoda od carina ovisi o rastu uvoza iz EU i iz trećih zemalja. Prikaz kretanja uvoza po glavnim grupacijama zemalja relevantnih za naplatu prihoda od carina pokazuje snažno usporavanje uvoza iz EU od travnja 2023. S druge strane, uvoz iz trećih zemalja pokazuje tromjesečne cikluse koji počinju nižim uvozom koji se povećava do konca tromjesečja, svaki put na višoj razini uvoza (Grafikon 8, lijevo). No, u cjelini, uvoz dobara iz trećih zemalja koji je relevantan za naplatu prihoda od carina je za osam mjeseci 2023. u odnosu na isto razdoblje 2022. bio manji za 6,9%. S druge strane, uvoz iz EU je porastao za 2,4% , ali je primjetan silazni trend odražavajući pogoršanje u ekonomijama u EU (Grafikon 8, desno).

Grafikon 8. Uvoz, trendovi u 2023. godini

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

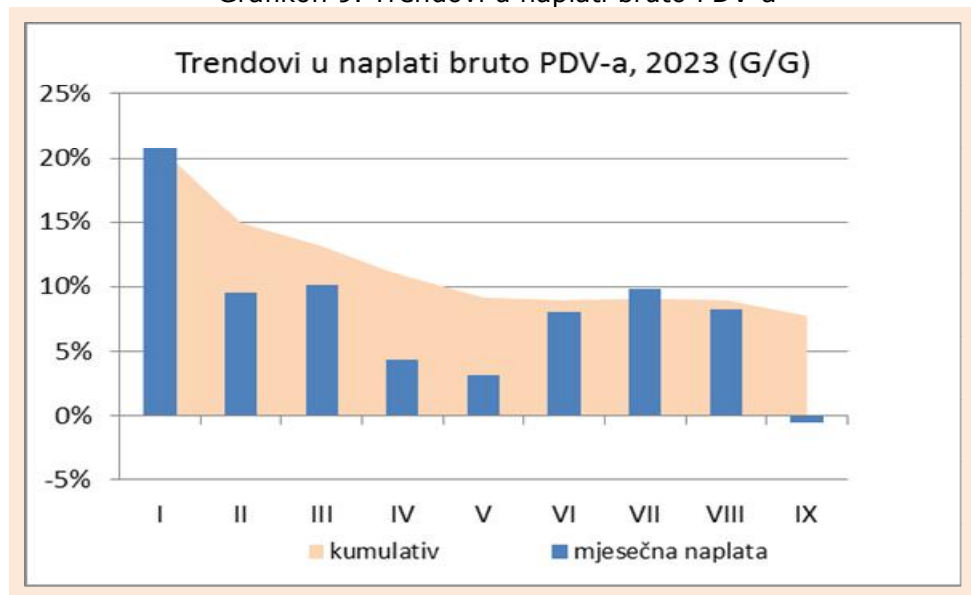
PDV

Trend snažnog usporavanja naplate bruto PDV-a u prvih pet mjeseci 2023. zaustavljen je u lipnju, a od tada mjesečne stope rasta su znatno više. Međutim, u rujnu je prvi put u ovoj godini ostvaren pad bruto naplate PDV-a od 0,5%, što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na 7,8% (Grafikon 9). S obzirom da je u rujnu evidentirano cca 45,4 mil KM neusklađenih prihoda, može se očekivati anuliranje negativnog rasta bruto PDV-a, imajući u vidu da se značajan dio neusklađenih prihoda odnosi na domaći PDV, kao komponentu bruto PDV-a.

¹¹ Stari dugovi po osnovu carina iznose 3,5% godišnje naplate carina u 2022. Izvor: Izvještaj o radu UNO za 2022.

¹² Npr. obustavljanje potvrđivanja podrijetla iz EU za veliki broj uvezenih automobila od 1.4.2023.

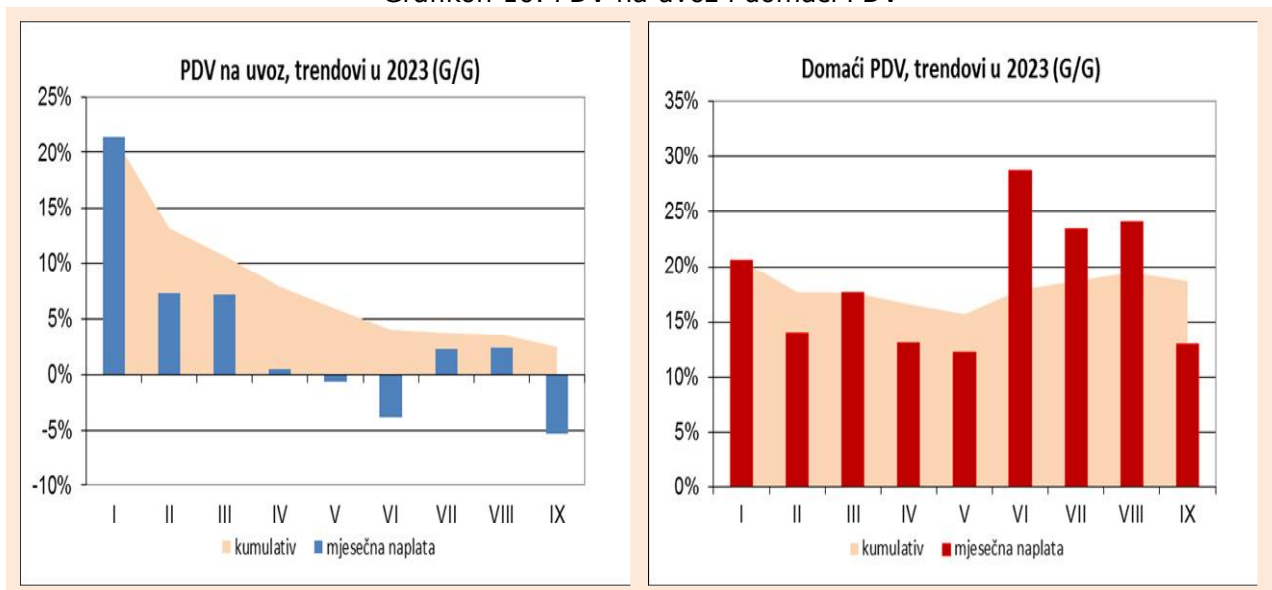
Grafikon 9. Trendovi u naplati bruto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

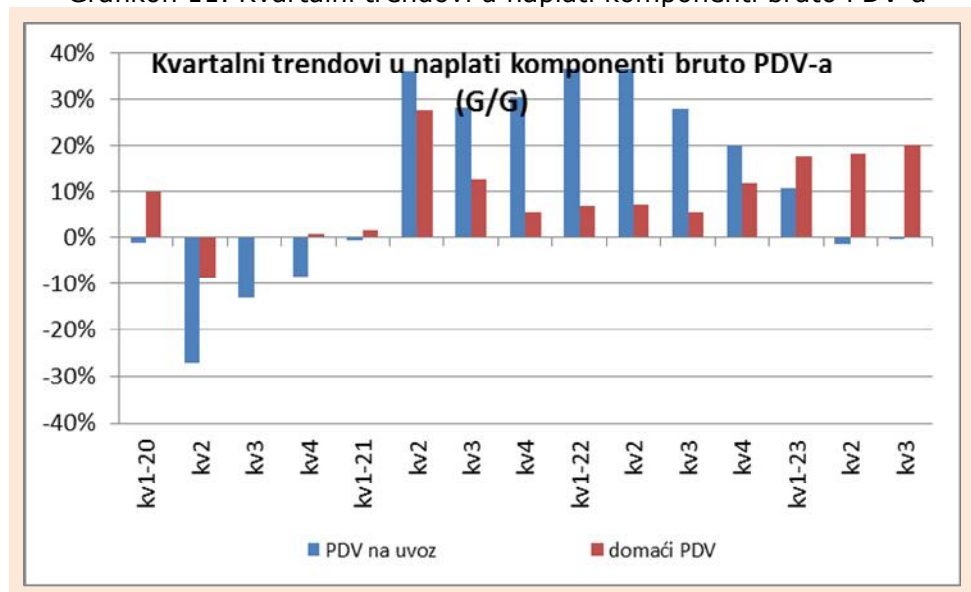
Analiza strukture bruto PDV-a ukazuje na zaključak da je pad bruto naplate u rujnu posljedica pada naplate PDV-a na uvoz od 5,3% (Grafikon 10, lijevo), što se nije moglo kompenzirati ni visokom stopom rasta domaćeg PDV-a od 13% (Grafikon 10, desno) zbog visokog pondera PDV-a na uvoz u strukturi bruto PDV-a. Primjetan je opadajući trend rasta kod PDV-a na uvoz, tako da je na razini devet mjeseci naplata PDV-a na uvoz rasla po stopi od skromnih 2,5%, dok je rast domaćeg PDV-a iznosio čak 18,6%. Rast domaćeg PDV-a je dijelom posljedica zadržavanja visokih cijena u zemlji i nakon pada uvoznih cijena, pogotovo cijena energenata. Jedan od faktora rasta je bilo i proširenje opsega oporezivanja paketa usluga banaka, što je donijelo 1,7 p.b. rasta domaćeg PDV-a. U svakom slučaju, radi se o vrlo visokoj stopi rasta domaćeg PDV-a, daleko iznad projekcija potrošnje.

Grafikon 10. PDV na uvoz i domaći PDV

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Grafikon 11. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

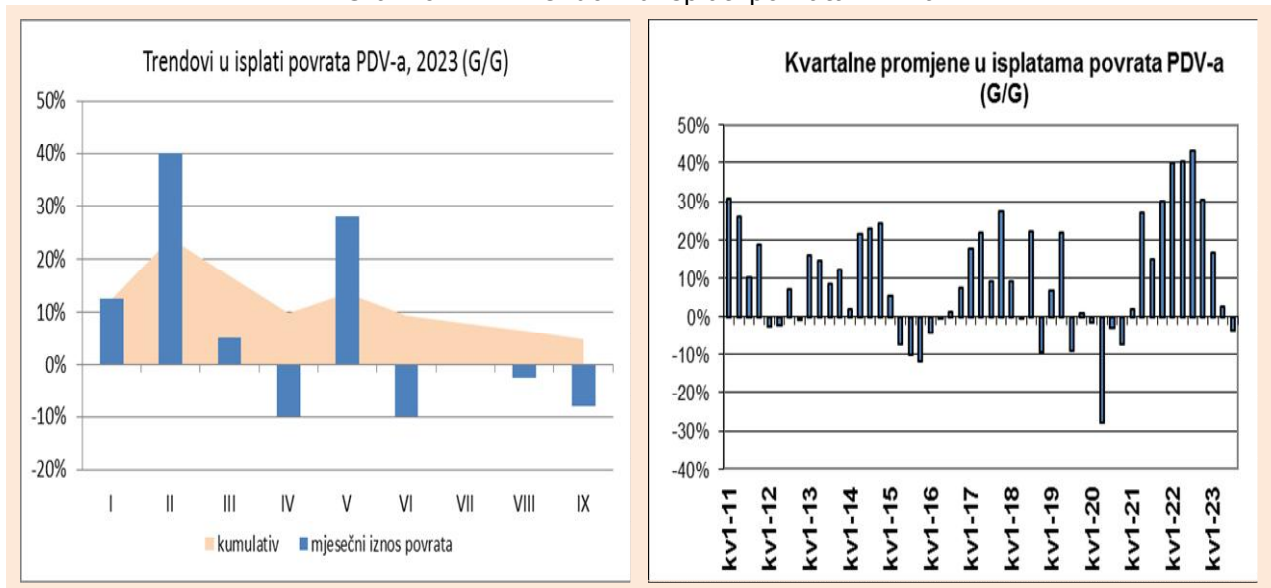

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a potvrđuju gore iznesene zaključke (Grafikon 11). Primjetan je nagli pad kvartalnih stopa rasta PDV-a na uvoz. U prvom kvartalu 2023. stopa rasta je bila pozitivna 10,7%, ali u drugom je negativna -1,4%, prvi put nakon 9 kvartala pozitivnog rasta u kontinuitetu. Stanje se blago popravilo u trećem kvartalu, kada je zabilježen pad PDV-a na uvoz od 0,4%. S druge strane, primjećuje se kontinuiran rastući trend domaćeg PDV-a. U prvom kvartalu 2023. stopa rasta je iznosila 17,6%, a u drugom 18,1%, a u trećem čak 20,2% (Grafikon 11).

Isplate povrata PDV-a su snažno oscilirale u prvih pet mjeseci 2023., sa rasponom mjesečnih stopa rasta između -10% i +40% (Grafikon 12, lijevo). Od lipnja mjesečne stope rasta su negativne u kontinuitetu. U rujnu su isplate povrata bile manje za 8% u odnosu na isti mjesec 2022., što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na svega 4,9%.

Grafikon 12. Trendovi u isplati povrata PDV-a

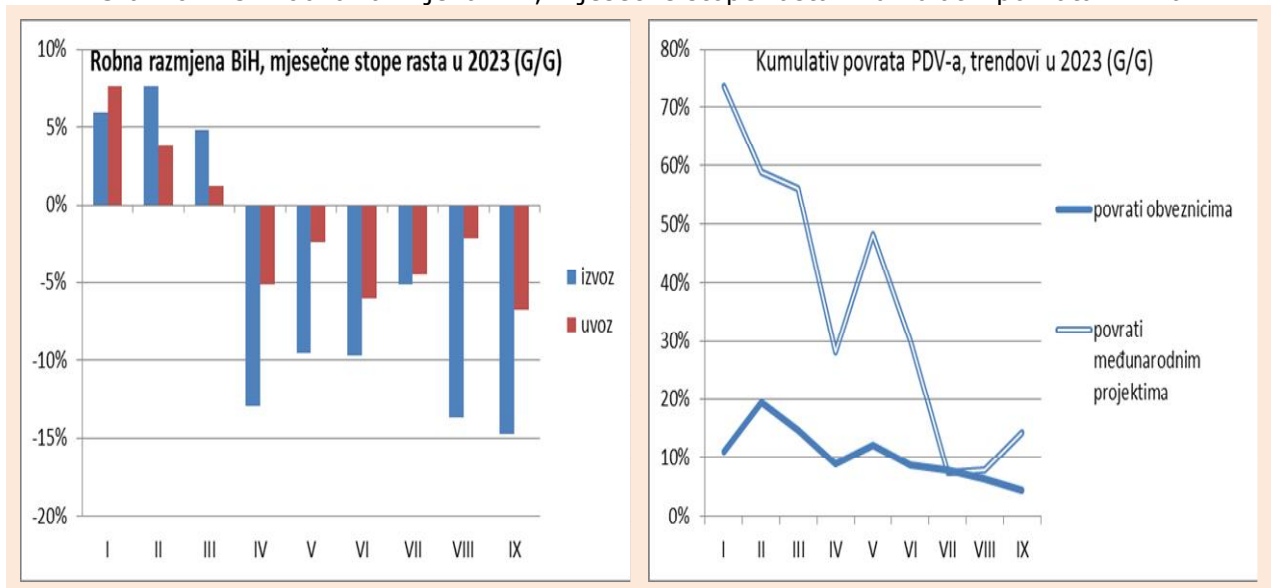
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Nakon ekstremno visokih kvartalnih stopa rasta povrata u 2022. kvartalne usporedbe ukazuju na snažno usporavanje u 2023. Tako je u prvom kvartalu 2023. stopa rasta povrata PDV-a iznosila 16,8%, a u drugom svega 2,5%, dok je u trećem kvartalu pad povrata iznosio 3,4% (Grafikon 12, desno). Pokazatelj opadajućeg trenda povrata u 2023. jeste i pad udjela kumulativa povrata u kumulativu bruto PDV-a, koji je sa početnih 33,2% u siječnju pao na 28% u rujnu. Isto tako, udio kumulativa povrata PDV-a u kumulativu bruto PDV za devet mjeseci 2023. je manji za 0,8 p.b. u odnosu na udio u istom razdoblju 2022.

Trendovi u isplatama povrata ne predstavljaju iznenađenje s obzirom na pad uvoza i izvoza od travnja 2023. (Grafikon 13, lijevo). S obzirom na propisane rokove¹³ iz Zakona o PDV-u za isplate povrata obveznicima u rujnu 2023. referentne su prijave PDV-a iz srpnja i kolovoza. Treba imati u vidu i to da su isplate po osnovu međunarodnih projekata značajan faktor koji je ublažio efekte pada uvoza i izvoza na isplate povrata. Ovi povrati nisu izravno povezani sa izvozom i uvozom nego sa dinamikom završavanja pojedinih faza projekata (npr. izgradnje dionica autocesta ili po građevinskim situacijama za ostale infrastrukturne projekte). Protokom godine utjecaj isplata povrata međunarodnim projektima na kumulativne trendove je sve više slabio, da bi kumulativna stopa rasta porasla u rujnu. S druge strane, isplate povrata obveznicima imaju trend usporavanja (Grafikon 13, desno).

¹³ Prema Zakonu o PDV-u povrati pretežitim izvoznicima se isplaćuju u roku od 30 dana od podnošenja PDV prijave, a povrati ostalim obveznicima (ostali izvoznici i uvoznici) u roku od 60 dana od podnošenja PDV prijave.

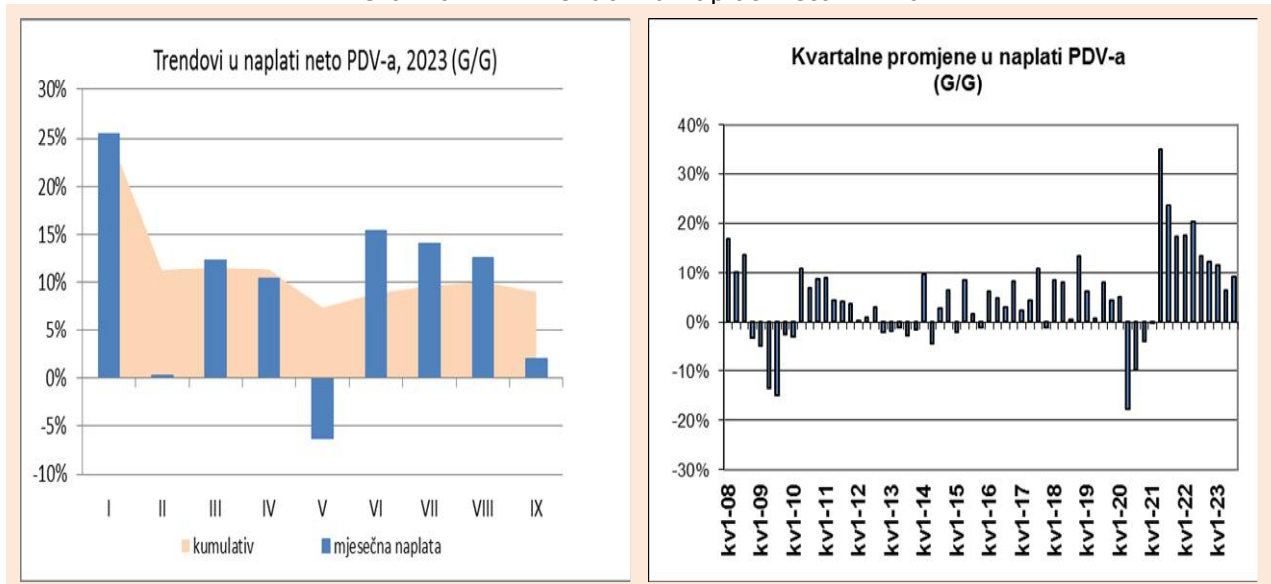
Grafikon 13. Robna razmjena BiH, mjesečne stope rasta i kumulativ povrata PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporavanje isplata povrata je imalo pozitivan učinak na neto naplatu PDV-a. Efekat je dodatno pojačan rastom bruto naplate PDV-a posljednjih mjeseci. Međutim, loša bruto naplata PDV-a u rujnu je u određenoj mjeri neutralizirala pozitivne efekte smanjenja povrata, tako da je rast neto PDV-a u rujnu iznosio svega 2%. Lošija naplata u rujnu se odrazila i na rast kumulativa neto PDV-a, tako da je stopa rasta pala na 9% (Grafikon 14, lijevo).

Grafikon 14. Trendovi u naplati neto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

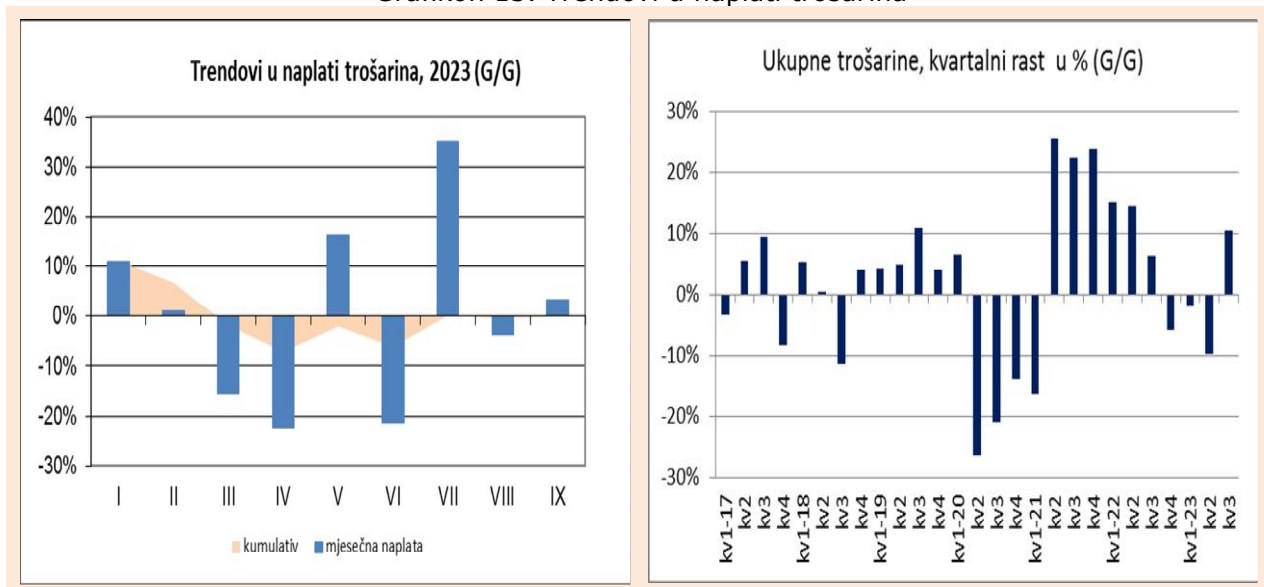
Kvartalne usporedbe pokazuju rastući trend neto PDV-a. U prvom kvartalu je ostvarena stopa rasta od 11,6%, što je bilo na razini rasta neto PDV-a iz drugog polugodišta 2022. Zbog pogoršanja naplate PDV-a na uvoz, koji dominira u strukturi bruto PDV-a, i pored izvanserijskog rasta domaćeg PDV-a i usporavanja povrata, rast neto PDV-a u drugom kvartalu 2023. je iznosio 6,4%. (Grafikon 14, desno). Međutim, u trećem kvartalu, zahvaljujući značajnom smanjenju

isplata povrata i rastu bruto PDV-a u srpnju i kolovozu zabilježena je stopa rasta neto PDV-a od 9,3%. Već spomenuto proširenje opsega oporezivanja usluga banaka je donijelo 0,9 p.b. rasta neto PDV-a.

Trošarine i putarina

Naplatu trošarina uobičajeno obilježavaju snažne mjesečne oscilacije, determinirane naplatom trošarina na duhanske prerađevine kao najznačajnije komponente ukupnih prihoda od trošarina. Oscilacije mjesečne stope rasta su se kretale od -22% u travnju do +35% u srpnju (Grafikon 15, lijevo, „mjesečna naplata“). Oscilirala je i kumulativna stopa rasta, no, u većem dijelu godine je bila u negativnoj zoni rasta. U rujnu je zabilježen blagi rast prihoda od trošarina od 3%, a ukupno naplaćeni prihodi od trošarina tek su dostigli naplatu u istom razdoblju 2022. (Grafikon 15, lijevo, „kumulativ“). Mjesečna kolebanja naplate trošarina posljedica su nekoliko faktora. Od onih koji su vezani za kretanja u 2023. najvažniji su promjena sheme naplate trošarina zbog primjene novog režima plaćanja trošarina na duhanske prerađevine, te kolebanja maloprodajnih cijena derivata nafte u zemlji, a time i potrošnje derivata, uzrokovana kretanjima na svjetskom tržištu energenata. Isto tako, mjesečne stope rasta osciliraju i zbog utjecaja baze za usporedbu, koja je bila pod snažnim utjecajem početka rata u Ukrajini od ožujka 2022. godine kada se radi o trošarinama na derivate nafte.

Grafikon 15. Trendovi u naplati trošarina

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Pregled kvartalnih trendova pokazuje negativan rast u prvom i drugom kvartalu 2023. od 1,8% i 9,7%, respektivno (Grafikon 15, desno). Međutim, ekstremno visok rast naplate trošarina u srpnju i blagi rast u rujnu su donijeli rast na razini trećeg kvartala od 10,5%.

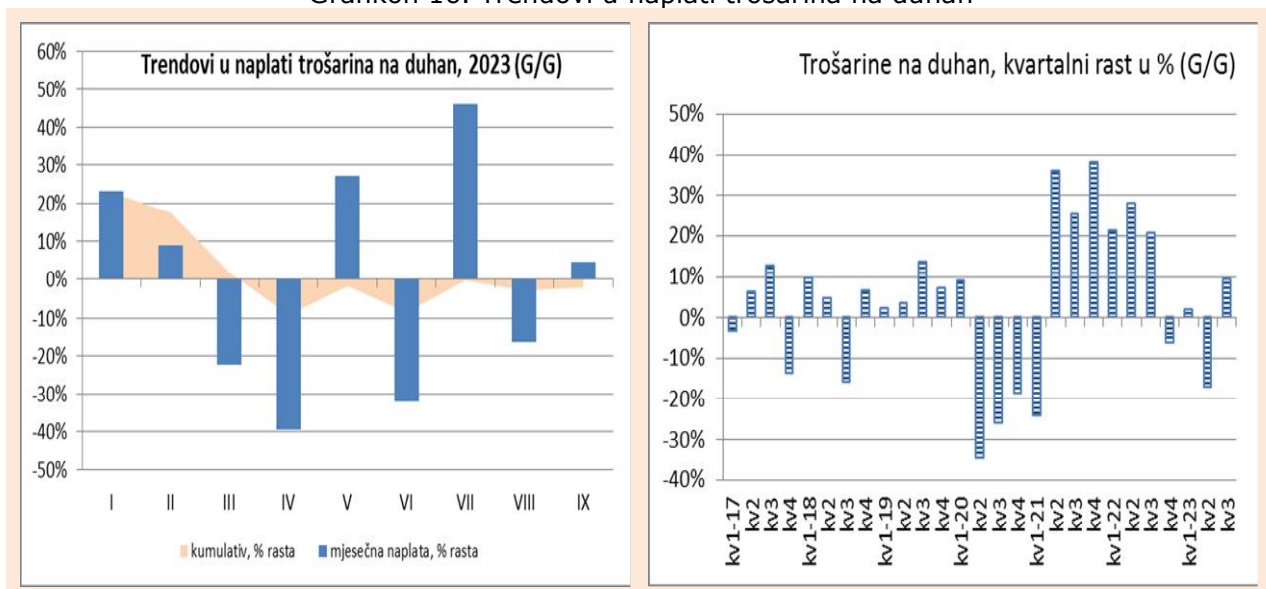
Oscilacije u naplati trošarina na duhanske prerađevine su uobičajene, s obzirom da naplata ovisi o prodajnim politikama dvije multinacionalne duhanske korporacije, koje drže 85% tržišta cigareta u BiH. Međutim, u 2023. oscilacije u naplati trošarine su dodatno zaoštrene zbog primjene novog režima plaćanja od proljeća 2023¹⁴.

Novi režim plaćanja trošarina podrazumijeva plaćanje trošarina prilikom uvoza duhanskih prerađevina umjesto plaćanja trošarina prilikom preuzimanja trošarinskih markica. Prelaskom na

¹⁴ Izmjene Zakona o trošarinama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/2022).

novi režim plaćanja trošarina skraćen je vremenski razmak između uplate trošarina i plasmana cigareta na koji se uplata odnosi¹⁵. Posljedica prelaska na novi režim plaćanja je vakuum u naplati trošarina, čija je duljina i, posljedično, utjecaj na naplatu prihoda od trošarina, ovisila o intervalu između preuzimanja markica i uvoza cigareta¹⁶. Radi se o jednokratnom efektu, koji je pozitivan za gotovinski tok duhanskih kompanija, dok za državu predstavlja gubitak prihoda od trošarina. Iako se očekivalo da će stupanjem na snagu svih provedbenih propisa duhanske kompanije tijekom siječnja 2023. prijeći na novi režim plaćanja, to se nije desilo zbog prilagođavanja carinskim procedurama u vezi plaćanja trošarina kod uvoza (pribavljanje bankovnih garancija i dr.). Imajući to u vidu razumljivo je da se razlikovao tempo preuzimanja novih procedura od strane duhanskih kompanija i prelaska na novi režim plaćanja. To je, u konačnici, imalo za posljedicu da se efekat gubitka prihoda vremenski proteže kalendarski od sredine veljače do sredine travnja, odnosno u tri mjesečna izvještaja u razdoblju veljača – travanj (Grafikon 16, lijevo). Okončanjem prijelaznog razdoblja naplata prihoda se stabilizirala. U svibnju je ostvaren rast prihoda od čak 26,9%, no, već u lipnju je naplata bila izrazito loša i zabilježen je pad čak 32%. Veliki rast naplate trošarina u srpnju od 46% je skoro anulirao pad naplate trošarina iz prvog polugodišta, međutim, pad naplate u kolovozu od 16,9% i skromni rast od 4,3% u rujnu su ponovo kumulativnu naplatu doveli u negativnu zonu rasta sa stopom od -2,1% (Grafikon 16, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 16. Trendovi u naplati trošarina na duhan

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Pregled kvartalnih stopa rasta pokazuje blago poboljšanje u prvom kvartalu 2023. kada je ostvarena stopa rasta od 1,8%, ali u drugom kvartalu 2023, zbog primjene nove sheme plaćanja trošarina i loše naplate u travnju i lipnju ostvaren je pad od čak 17% (Grafikon 16, desno). U trećem kvartalu, pod utjecajem rasta potrošnje nerezidenata u ljetnoj sezoni naplata trošarina se stabilizirala, te je ostvaren rast od 9,1% (Grafikon 16, desno).

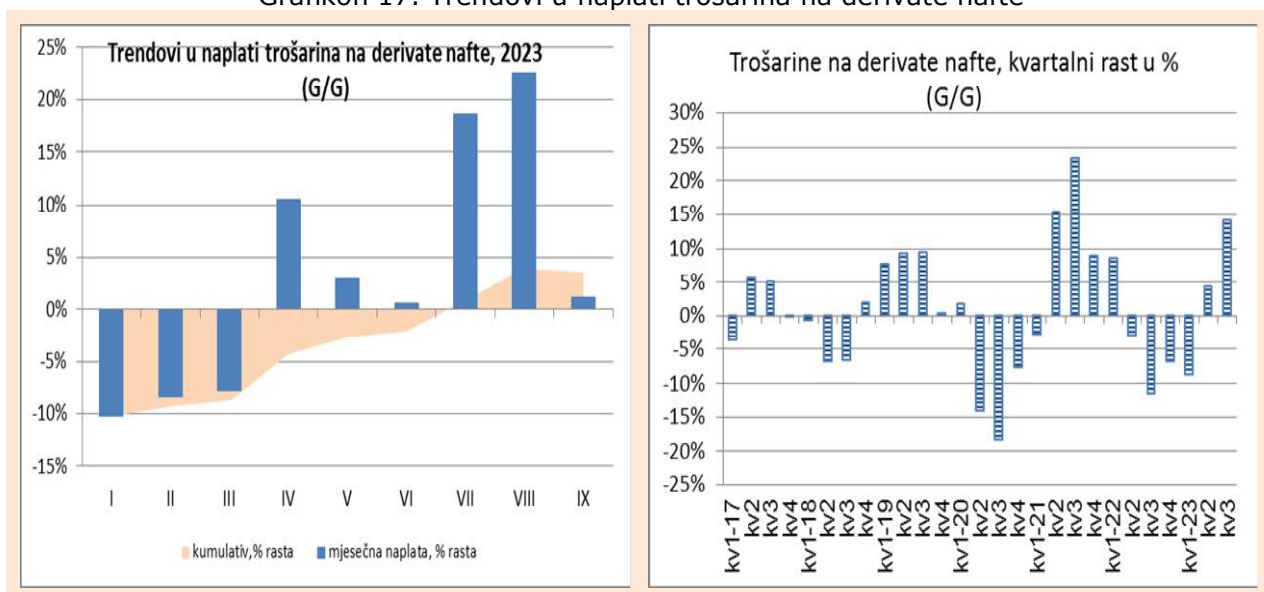
U prva tri mjeseca 2023. zabilježene su negativne stope rasta trošarina na derivate nafte, a u nastavku godine ostvaren je snažan oporavak, tako da je na razini devet mjeseci 2023. ostvaren

¹⁵ Do izmjena Zakona o trošarinama trošarine su se plaćale u momentu preuzimanja markica, što je proizvodilo negativne efekte ne gotovinski tok duhanskih kompanija budući da je bilo potrebno uplatiti značajna finansijska sredstva za trošarine mnogo vremena prije njihove prodaje.

¹⁶ Između te dvije krajnje aktivnosti potrebno je izvesti trošarinske markice u zemlje gdje se duhanske preradivine proizvode, proizvesti cigarete i prevesti ih u BiH. Ovisno o proizvođaču do sada je bilo potrebno najmanje mjesec dana da se uvezu cigarete sa trošarinskim markicama na koje je plaćena trošarina.

rast kumulativa od 3,6% (Grafikon 17, lijevo). Trendovi u naplati trošarina na derivate nafte snažno su determinirani efektom baze iz 2022. godine. U prva tri mjeseca prošle godine, u razdoblju prije početka rata u Ukrajini, potrošnja derivata nafte je bila stabilna zbog stabilnih cijena na svjetskom tržištu, što je imalo pozitivan efekat na naplatu trošarina u tom razdoblju. Međutim, u istom razdoblju 2023. naplata trošarina je bila niža zbog pada potrošnje uzrokovane višim cijenama energenata kao posljedice turbulencija na svjetskom tržištu energenata izazvane ratom u Ukrajini. U narednim mjesecima efekat baze je obrnut. U razdoblju travanj - rujan 2022. godine zbog rasta cijena došlo je do pada potrošnje derivata nafte i, posljedično, naplate trošarina, dok su se u istom razdoblju 2023. cijene derivata nafte stabilizirale, a potom i počele padati, što je imalo pozitivne efekte na potrošnju i naplatu trošarina. Kao posljedica navedenih trendova na tržištu derivata naplata trošarina u razdoblju travanj - rujan 2023. je bila veća za 3,6% u odnosu na isto razdoblje 2022.

Grafikon 17. Trendovi u naplati trošarina na derivate nafte

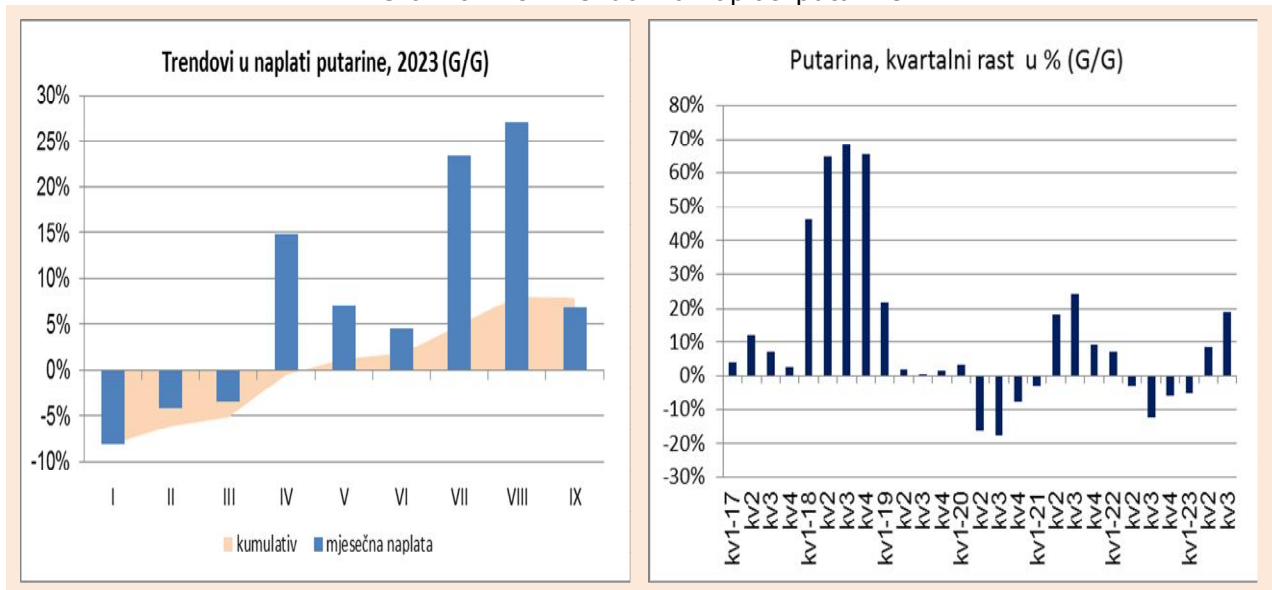
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalne usporedbe ukazuju na snažan oporavak naplate trošarina na derivate nafte u trećem kvartalu 2023. kada je ostvaren rast od čak 14,1%, za razliku od prvog kvartala, kada je bio zabilježen pad naplate od 8,7%, i skromnog rasta u drugom kvartalu od 4,3% (Grafikon 17, desno).

U osnovi, trendovi u naplati putarine u 2023. su slični trendovima u naplati trošarina na derivate nafte (Grafikon 18, lijevo). U prvom kvartalu je bio zabilježen pad prihoda od putarine od 5,1%, dok je u drugom i trećem kvartalu ostvaren pozitivan rast od 8,4% i čak 19,1%, respektivno (Grafikon 18, desno). Na razini devet mjeseci ostvaren je rast od 6,8%, što je značajno više od rasta naplate trošarina na derivate nafte. Razlike u stopama rasta/pada potječu od različitih osnovica na koje se obračunava i plaća putarina, odnosno trošarina na derivate nafte, te olakšica, u vidu oslobađanja plaćanja putarine, koje je predviđeno za rudnike, termoelektrane i željeznice. Međutim, zbog rješenja¹⁷ Vijeća za državnu pomoć BiH oslobađanje plaćanja putarine za navedene kategorije obveznika je suspendirano u 2023. godini, što je imalo za posljedicu veću naplatu putarine u 2023, više stope rasta putarine i veću diskrepancu u odnosu na rast naplate trošarina na derivate nafte. Efekat suspenzije oslobađanja putarine rudnika i termoelektrana u 2023. donio je 3,8 p.b. rasta putarine za devet mjeseci 2023. godine.

¹⁷ „Službeni glasnik BiH“ 49/23 i „Službeni glasnik BiH“ 63/23

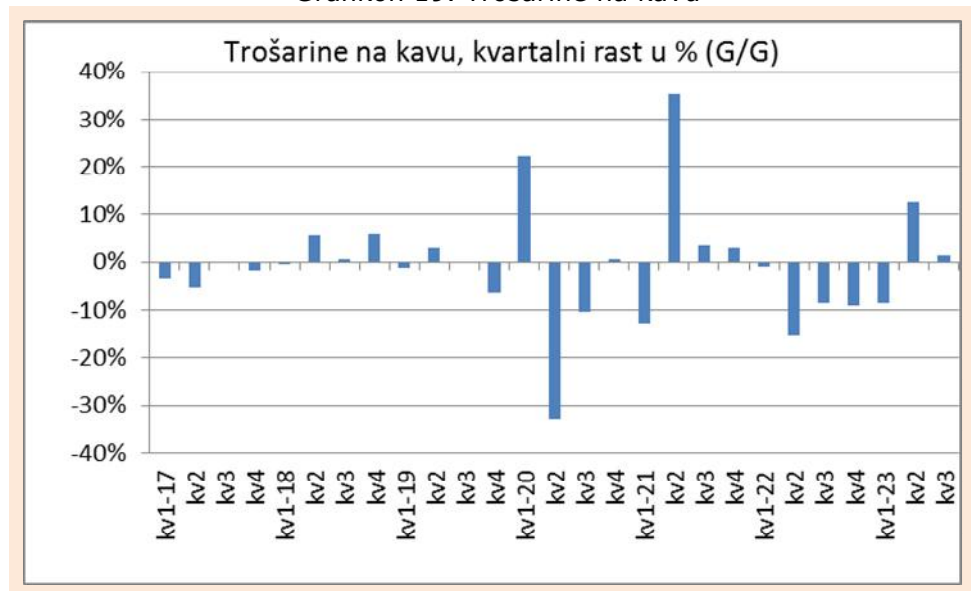
Grafikon 18. Trendovi u naplati putarine

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Nakon negativnih trendova prihoda od trošarina na kavu u 2022. godine i pada od 8,5%, koji je zabilježen u prvom kvartalu 2023., u drugom i trećem kvartalu 2023. naplata se oporavila, te su zabilježene pozitivne stope rasta od 12,5% i 1,4%, respektivno (Grafikon 19). Pozitivna kretanja u posljednja dva kvartala su poboljšala kumulativni rast, tako da je u razdoblju siječanj – rujanj 2023. ostvaren rast prihoda od trošarina na kavu od 7,9%.

Grafikon 19. Trošarine na kavu

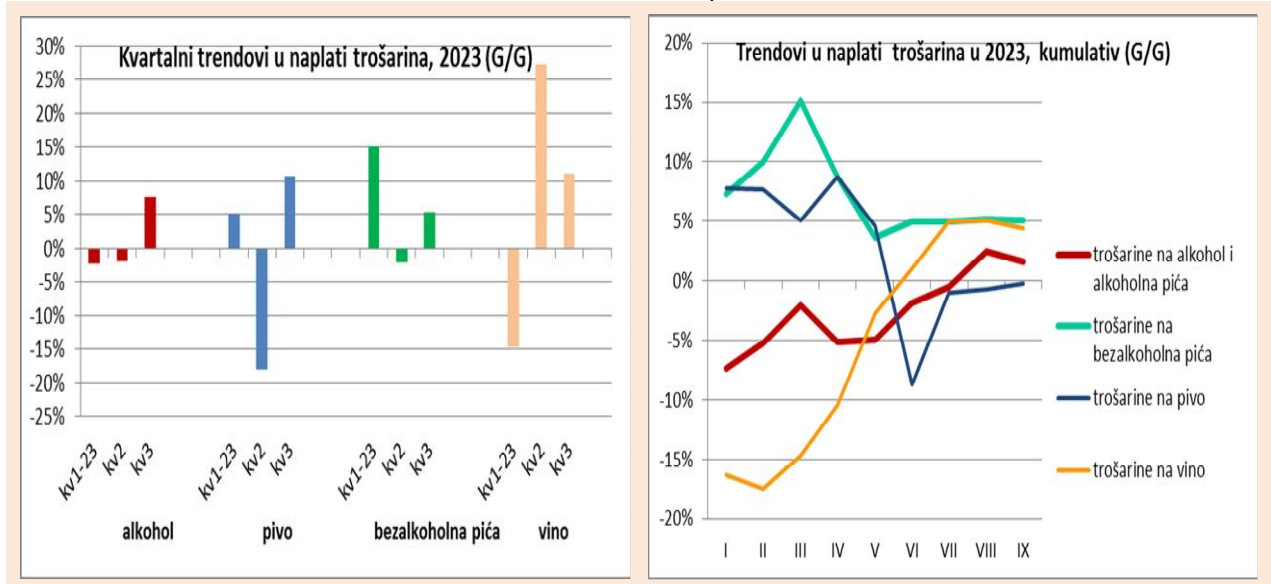

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Trendovi u naplati trošarina na grupaciju proizvoda, koju čine pivo, vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića, tijekom prva dva kvartala 2023. godine su bili oscilatorni za sve navedene proizvode (Grafikon 20, lijevo), no rast u trećem kvartalu je bio odlučujući da se ostvari pozitivna stopa rasta trošarina na vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića u razdoblju siječanj - rujanj 2023 (Grafikon 20, lijevo). Ostvareni prihodi od trošarina na pivo za devet mjeseci 2023. su bili na

razini naplate u istom razdoblju 2022. zahvaljujući rastu trošarina na uvezena piva od 2,3%, čime je u cijelosti neutraliziran pad naplate trošarina na domaća piva od 9,7% u istom razdoblju.

Grafikon 20. Kvartalni trendovi u naplati trošarina i kumulatvi

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

2. Projekcije prihoda od neizravnih poreza 2023-2026 (osnovni scenario)

Projekcije prihoda za razdoblje 2023-2026 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od neizravnih poreza, projekcije prihoda od neizravnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UNO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza (2023-2026), listopad 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM					Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija							
	2022	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
PDV	5.121,5	5.565,5	5.783,3	5.988,9	6.200,0	8,7%	3,9%	3,6%	3,5%
Trošarine	1.580,0	1.612,9	1.755,3	1.801,9	1.852,9	2,1%	8,8%	2,7%	2,8%
Carine	431,9	511,2	547,5	588,6	638,6	18,4%	7,1%	7,5%	8,5%
Putarina	627,2	683,4	703,2	724,3	748,9	9,0%	2,9%	3,0%	3,4%
Ostalo	66,1	54,5	43,6	43,6	43,6	17,5%	20,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	7.826,7	8.427,5	8.832,9	9.147,3	9.484,1	7,7%	4,8%	3,6%	3,7%
Namjenska putarina *)	-392,0	-427,1	-439,5	-452,7	-468,1	9,0%	2,9%	3,0%	3,4%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	7.434,8	8.000,3	8.393,4	8.694,6	9.016,0	7,6%	4,9%	3,6%	3,7%

Napomena:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjena u cijelosti za izgradnju autocesta, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autocesta (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih cesta (0,05 KM/litri).

Kategorija „Ostalo“ uključuje ostale prihode koji se prikupljaju na JR UNO (prihodi od terminala, zakupnina i sl.) te neusklađene prihode (prihodi koji ostanu neusklađeni nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sustavu UNO).

Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a, listopad 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2022	2023	2024	2025	2026
PDV	11,3%	11,5%	11,3%	11,1%	10,9%
Trošarine	3,5%	3,3%	3,4%	3,3%	3,3%
Carine	0,9%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Putarina	1,4%	1,4%	1,4%	1,3%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	17,2%	17,4%	17,3%	17,0%	16,7%
Namjenska putarina	-0,9%	-0,9%	-0,9%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	16,3%	16,5%	16,4%	16,1%	15,8%

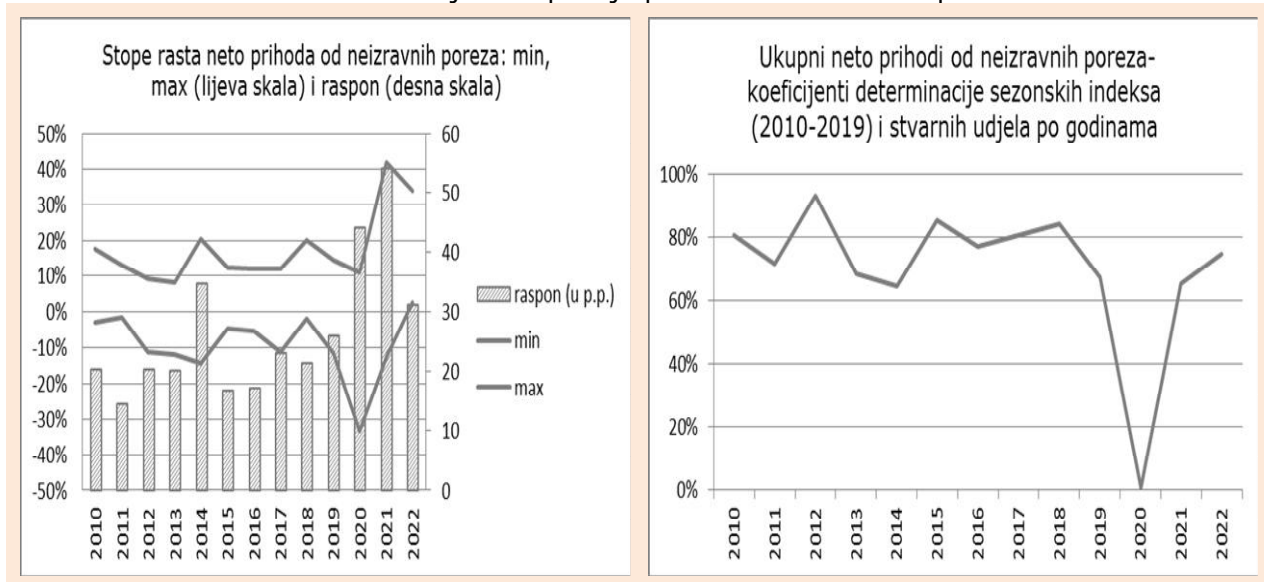
Izvor podataka za BDP: BHAS, rashodni pristup, rujan 2023 i Projekcije DEP-a, rujan 2023

2.1. Projekcije za 2023. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2023. godinu ne može se osloniti na sezonske sheme naplate prihoda iz 2020. i 2021. godine, s obzirom da su one izašle iz ranijih okvira zbog efekata virusa korona.¹⁸ Unatoč poremećajima na globalnom planu, turbulencijama na tržištu naftnih derivata i snažnom rastu cijena, u 2022. se raspon mjesečnih stopa rasta prihoda od neizravnih poreza smanjio u odnosu na prethodne dvije godine (Grafikon 21, lijevo), a mjesečna dinamika prihoda u 2022. godini se poprilično vratila na *pre-COVID-19* sezonsku shemu¹⁹ (Grafikon 21, desno). To posebice važi za prihode od PDV-a, trošarine na alkohol, pivo i bezalkoholna pića, dok trošarine na derivate nafte i putarinu, očekivano, i u 2022. godini poprilično odstupaju od stare sezonske sheme. Prihodi od trošarina na duhan i kavu nikad nisu ni imali izraženu sezonsku komponentu.²⁰

U prvih devet mjeseci 2023. godine ostvarena je stopa rasta neto prihoda od neizravnih poreza od 7,6% u odnosu na isto razdoblje 2022. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 6,5% u 2023. godini. **Stopa rasta ukupnih neto projektiranih prihoda od neizravnih poreza za 2023. godinu je za 0,1 p.b. viša od devetomjesečne stope rasta i iznosi 7,7%.²¹**

Grafikon 21. Mjere disperzije prihoda od neizravnih poreza

Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu podataka UNO

Napomena: Ukupni neto mjesečni prihodi u izračunu ne uključuju neusklađene prihode na JR UNO

¹⁸ Mjesečna dinamika prihoda u 2020. godini je potpuno odudarala od tzv. pre-COVID-19 sezonske sheme. Raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda (razlika između maksimalne i minimalne vrijednosti) iznosio je 44,2 p.b. Iako se nekim dijelom vratila na stari šablon, naplata neto prihoda od neizravnih poreza u 2021. godini također poprilično odudara od stare sezonske sheme. U 2021. je raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od neizravnih poreza bio još viši nego u 2020. godini i iznosio je visokih 54,1 p.b. što je rezultat: (1) poremećaja sezonske sheme u baznoj 2020. godini, i (2) karakteristika sezonske sheme u 2021. godini.

¹⁹ Nakon kalkulacije sezonskih indeksa za razdoblje 2010-2019, postavljeni su regresioni modeli i izračunati koeficijenti determinacije sezonskih indeksa i stvarnih udjela mjesečnih iznosa pojedinih vrsta prihoda u odgovarajućem razdoblju, kako bi se prikazalo koliko dobro se sezonski indeksi „uklapaju“ u stvarne udjele u pomenutom razdoblju.

²⁰ Više o mjesečnim fluktuacijama pojedinih vrsta prihoda od neizravnih poreza i jačini sezonske komponente u biltenima Odjeljenja br. 174/175 i 209/210 (www.oma.uino.gov.ba)

²¹ Projektirane stope rasta prihoda po vrstama se, sa druge strane, razlikuju od ostvarenih stopa rasta za prva tri kvartala zbog specifičnosti u naplati pojedinih prihoda u tekućoj godini ali i u statističkoj osnovici za usporedbe *ad valorem* poreza i poreza (trošarine i putarine) na derivate nafte (vid. dio 1.3.2.) .

2.1.1. PDV

Nakon pada neto prihoda od PDV-a u 2020. godini od 6,8%, koji je bio posljedica pandemije virusa korona, u 2021. i 2022. godini zabilježen je njihov snažan oporavak i visoke stope rasta od 18,2% i 15,6%, respektivno. Neto prihodi od PDV-a u 2022. godini bili su za 1,1 mlrd KM viši nego u prethodnoj, 2019. godini, što predstavlja rast od 27,3%.

U odnosu na 2006. godinu, kada je uveden PDV, neto prihodi od PDV-a su u 2022. godini bili viši za čak 2,6 mlrd KM ili za 106,2%. U razdoblju 2006-2021 udio neto prihoda od PDV-a u ukupnim neto приходima od neizravnih poreza kretalo se u rangu 60-64%, dok je navedeni udio u 2022. godini iznosio visokih 65,4%

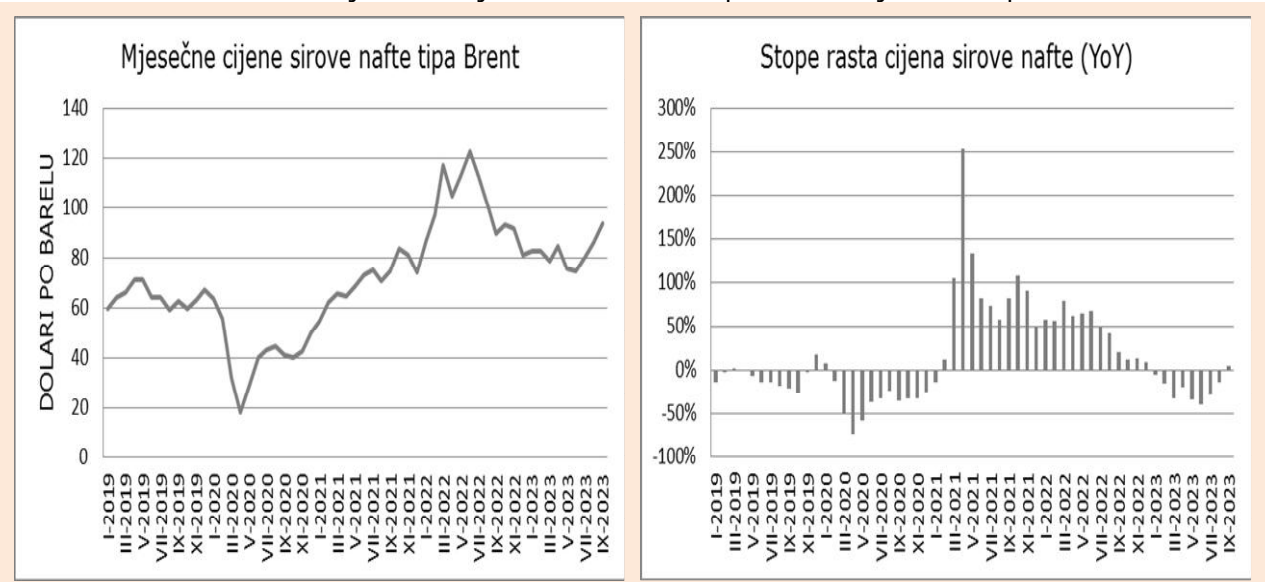
Projektirani iznos neto prihoda od PDV-a u 2023. godini iznosi 5.565,5 mil KM, što je za 8,7% više od ostvarenja u 2022. godini. Projekcija je zasnovana na historijskoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje specifičnosti u 2020. i 2021. godini), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

2.1.2. Trošarine i putarina

Trošarine na derivate nafte i putarina

Cijena sirove nafte značajno je varirala u razdoblju od početka 2019. do rujna 2023, do kada su bili dostupni podaci Američke uprave za energetske informacije (*U.S. Energy Information Administration*) u vrijeme izrade projekcija prihoda od neizravnih poreza. U Grafikonu 22. su prikazane mjesečne cijene sirove nafte tipa Brent (*Europe Brent Spot Price FOB*) u navedenom razdoblju, te njihove stope rasta (YoY). Može se zaključiti da su u 2022. godini u svim mjesecima zabilježene pozitivne stope rasta cijena sirove nafte, u rangu između 9,1% (prosinac) i 67,7% (lipanj), što je rezultat visokih cijena uzrokovanih ratnim dešavanjima u Ukrajini (Grafikon 22, desno).

Grafikon 22. Mjesečne cijene sirove nafte tipa Brent i njihove stope rasta

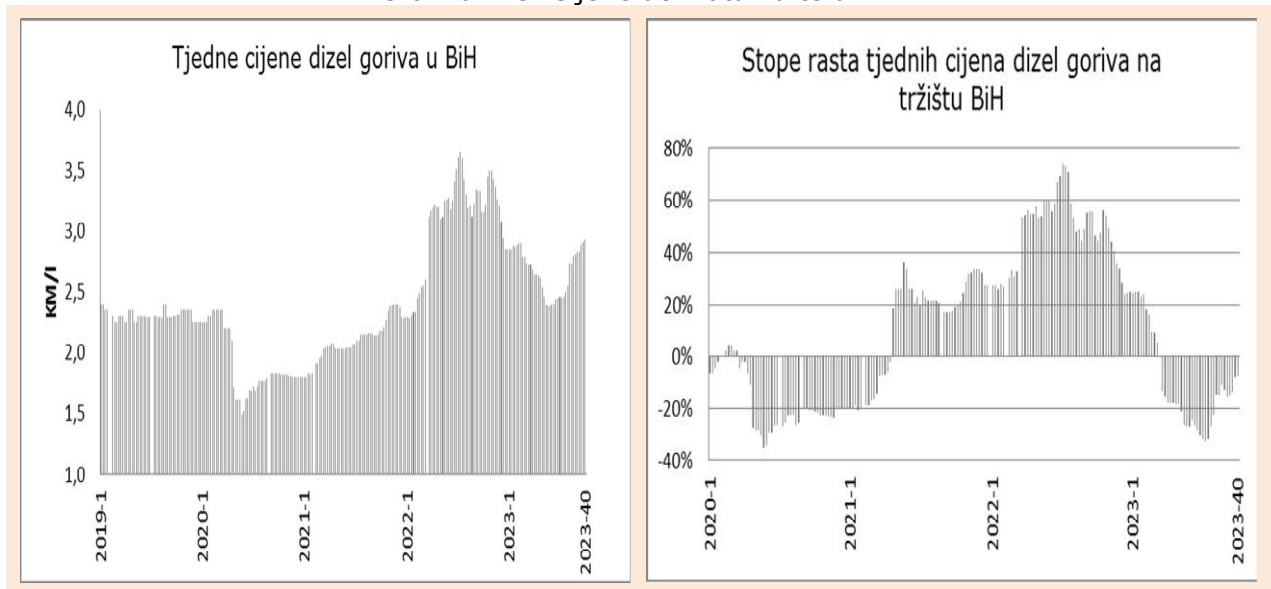
Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka *U.S. Energy Information Administration, Europe Brent Spot Price FOB (Dollars per Barrel)*

U 2023. godini nastupa pad cijena sirove nafte i negativne mjesečne stope rasta. Kao posljedica visoke osnovice iz prethodne godine i relativno nižih cijena u 2023. godini, do konca mjeseca

kolovoza stope rasta cijena su se kretale u rangu između - 39,0% (lipanj) i -4,6% (siječanj). U rujnu 2023. godine zabilježen je rast cijena sirove nafte od 4,4% u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Faktori koji utječu na formiranje cijena derivata na tržištu BiH su cijene sirove nafte, trgovačke marže, visine poreznih stopa i dr.

Grafikon 23. Cijene derivata nafte u BiH

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka Vanjskotrgovinske komore BiH

Grafikon 23. prikazuje tjedne cijene dizel goriva²² u BiH u razdoblju od početka 2019. do 40. tjedna 2023. godine, koje prate dinamiku cijena sirove nafte. Nakon razdoblja izrazito stabilnih cijena u 2019. godini, cijene derivata nafte na tržištu BiH snažno su pale u proljeće 2020. godine, kao posljedica pandemije virusa korona. U 21. tjednu 2020. godine cijena dizel goriva iznosila je svega 1,5 KM/l. Od 22. tjedna 2020. godine (konac svibnja) cijene derivata bilježe stabilan trend rasta, koji je zadržan kroz čitavu 2021. godinu. Na koncu 2021. godine prosječna tjedna cijena dizel goriva iznosila je 2,3 KM/l. Dešavanja u Ukrajini utjecala su na intenziviranje trenda rasta cijena u 2022. godini. Prosječne cijene dizel goriva dostigle su svoj maksimum od visokih 3,7 KM/l u 28. tjednu 2022. godine (sredina srpnja). Nakon toga uslijedio je trend pada cijena dizel goriva, a u posljednjem tjednu prvog polugodišta 2023. godine (26. tjedan) iznosile su 2,5 KM/l. Od tada ponovo nastupa trend rasta cijena dizel goriva, te su u 40. tjednu iznosile 2,9 KM/l, kao na početku 2023. godine.

Ako usporedimo tjedne cijene dizel goriva sa cijenama iz istog tjedna prethodne godine može se zaključiti da su one rasle tijekom cijele 2022. godine, sa kulminacijom na polovici godine. Na početku 2023. godine su, sa opadajućim trendom, zadržane pozitivne stope rasta tjednih cijena dizel goriva, da bi od 12. tjedna 2023. godine (konac ožujka) nastupio trend pada tjednih cijena, i to po sve većim stopama, od -12,9% u 12. tjednu do -32,7% u 28. tjednu (sredina srpnja). Sa rastom tjednih cijena dizel goriva od 29. tjedna 2023. godine (Grafikon 23, lijevo), njihove stope rasta u odnosu na istu sedmicu prethodne godine su počele opadati. U 40. tjednu 2023. godine je promatrana stopa iznosila -7,2%.

²² Korišteni su podaci *International Road Transport Union*-a, preuzeti sa web stranice Vanjskotrgovinske komore BiH (VTK). Nakon 19. sedmice 2022. godine prekinuto izvještavanje o cijenama za goriva 95 BMB i 98 BMB na web stranici Vanjskotrgovinske komore BiH sa podacima *International Road Transport Union*. Dostupni su jedino podaci o najčešćim cijenama goriva za pojedine kompanije u BiH.

U vrijeme izrade projekcija, dostupni su podaci o potrošnji derivata nafte²³ do konca trećeg kvartala 2023. godine. Potrošnja derivata nafte u prvom kvartalu 2023. godine je zbog relativno visokih cijena i visoke statističke osnovice za usporedbu bila niža za 6,8% u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok se u drugom kvartalu uz niže cijene derivata nafte oporavila i dostigla rast od 4,5%. U trećem kvartalu 2023. godine ukupna potrošnja derivata nafte porasla je za visokih 12,5%, kao kumulativni rezultat niske statističke osnovice za usporedbu i nižih cijena derivata u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Promatrano na razini tri kvartala, potrošnja derivata nafte je u I-IX 2023 porasla za 3,9% u odnosu na I-IX 2022. godine, pri čemu je potrošnja dizel goriva porasla za 4,3%, benzina za 3,3% a ostalih derivata (lož ulje, kerozin i tečni naftni plin) za 0,5%.

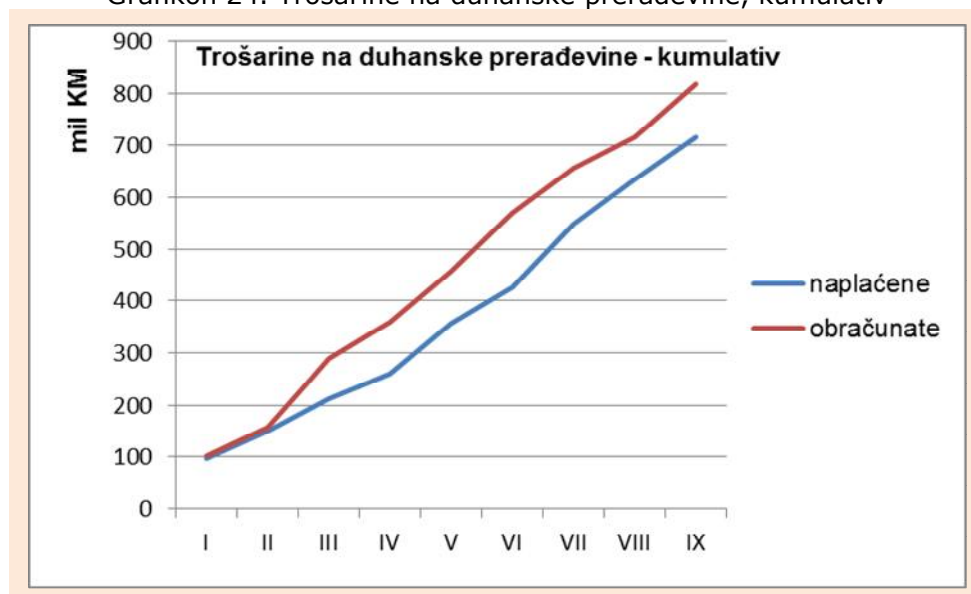
Stope rasta prihoda od trošarina i putarine po kvartalima bile su pod utjecajem kretanja cijena derivata, specifičnosti u statističkoj osnovici za usporedbu te obustavi oslobađanja plaćanja putarine za rudnike i termoelektrane (vid. Dio 1.3.2.). Tako su u prvom kvartalu 2023. godine zabilježene negativne stope rasta trošarina na derivate nafte i putarine, dok su visoke stope rasta ovih prihoda ostvarene u drugom, a posebno u trećem kvartalu 2023. godine. Stoga, 2022. godina, kao i prethodne dvije (zbog drugih specifičnosti), ne mogu predstavljati osnovicu za izradu projekcija prihoda. Na osnovu stare sezonske sheme i trendova naplate za 2023. godinu projektirane su stope rasta neto prihoda od trošarina na naftu i putarine od 5,3% i 9,0%, respektivno. Razlika u projekciji stope rasta putarine u odnosu na projekciju rasta trošarina na derivate nafte najvećim dijelom proizilazi iz efekta suspenzije oslobađanja putarine za rudnike i termoelektrane u 2023.

Prihodi od trošarina na duhan

Glavna nepoznanica u vezi projekcija trošarina na duhanske prerađevine jeste gubitak prihoda zbog prelaska na novi režim plaćanja trošarina u momentu uvoza cigareta umjesto prilikom podizanja trošarinskih markica. Pretpostavljajući da je vremenski razmak između preuzimanja markica i uvoza mjesec dana, Odjeljenje je u travanjskim projekcijama procijenilo jednokratni gubitak prihoda od trošarina u visini prosječne mjesečne naplate u 2022. godini. Vremenski razmak ovisi o lokaciji proizvodnje cigareta, troškovima transporta i distribucije, koji mogu značajno varirati s obzirom da se radi o multinacionalnim korporacijama. Varijacije su razumljive, jer su se duhanske kompanije u hodu prilagođavale novim procedurama plaćanja trošarina, što se odražavalo i na planove proizvodnje i plasmana. Isto tako, jedan od razloga za veću diskrepancu može biti i preuzimanje veće količine markica u odnosu na praksu u prethodnim godinama, jer nakon izmjena Zakona više nije nužno imati osigurana financijska sredstva za plaćanje trošarina u momentu preuzimanja markica. Procjena gubitka prihoda od trošarina se vremenom pokazala podcijenjenom, iz čega se može zaključiti da je vremenski razmak između preuzimanja markica i uvoza cigareta dulji od mjesec dana. Prema očekivanjima ostvareni su pozitivni trendovi na tržištu duhanskih prerađevina u BiH u razdoblju siječanj – rujan 2023. Zabilježen je rast količina cigareta, mjeren brojem trošarinskih markica, od 8,1%, dok je rast vrijednosti tržišta cigareta 12,6% u odnosu na isto razdoblje 2022. Mađutim, iako je iznos obračunate trošarine u razdoblju siječanj – rujan 2023. za 11% veći od iznosa naplaćene trošarine u istom razdoblju 2022. zbog promjene režima plaćanja trošarina naplaćeno je 2,1% prihoda manje nego u istom razdoblju 2022. Razlika između obračunate i naplaćene trošarine (Grafikon 24) predstavlja gubitak prihoda zbog prelaska na novi način plaćanja. Gubitak, koji iznosi cca 10% naplaćenih prihoda od trošarina na duhanske prerađevine u 2022. godini, umanjuje projektirani rast ukupnih neizravnih poreza u 2023. za 1,2 p.b.

²³ Treba napomenuti da pojam „potrošnja derivata“ u ovom prilogu podrazumijeva količine izračunate od strane autora, te da uključuju količinu uvezenih derivata nafte i količinu domaćih derivata nafte stavljenih u promet. Količine domaćih derivata iz trošarinskih prijava uzete su sa vremenskim pomakom m-1, kako bi osnovica bila ispravno prikazana sukladno odredbama Zakona o trošarinama u BiH koje se odnose na nastanak obveze obračunavanja i plaćanja trošarine. Posljednja godina u kojoj su domaći derivati stavljeni u promet je 2019, zbog obustave proizvodnje Rafinerije nafte Brod nakon havarije koja se dogodila u listopadu 2018. godine.

Grafikon 24. Trošarine na duhanske prerađevine, kumulativ

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Realno je očekivati da su kompanije iz duhanske industrije već uspjele uspostaviti novu dinamiku proizvodnje i prodaje duhanskih prerađevina, što bi trebalo pozitivno utjecati na shemu naplate trošarina u četvrtom kvartalu, u smislu ublažavanja oscilacija i rasta prihoda od trošarina kojim bi se anulirao pad prihoda nastao tijekom godine. Budući da nema najava povećanja maloprodajnih cijena cigareta do konca godine, u četvrtom kvartalu 2023. se može očekivati stabilizacija naplate trošarina koja bi, imajući u vidu jako nisku osnovicu iz prosinca 2022., kao posljedicu očekivanja promjene režima plaćanja, trebala rezultirati skromnim rastom prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 0,8% u 2023. godini.

Prihodi od ostalih kategorija trošarina

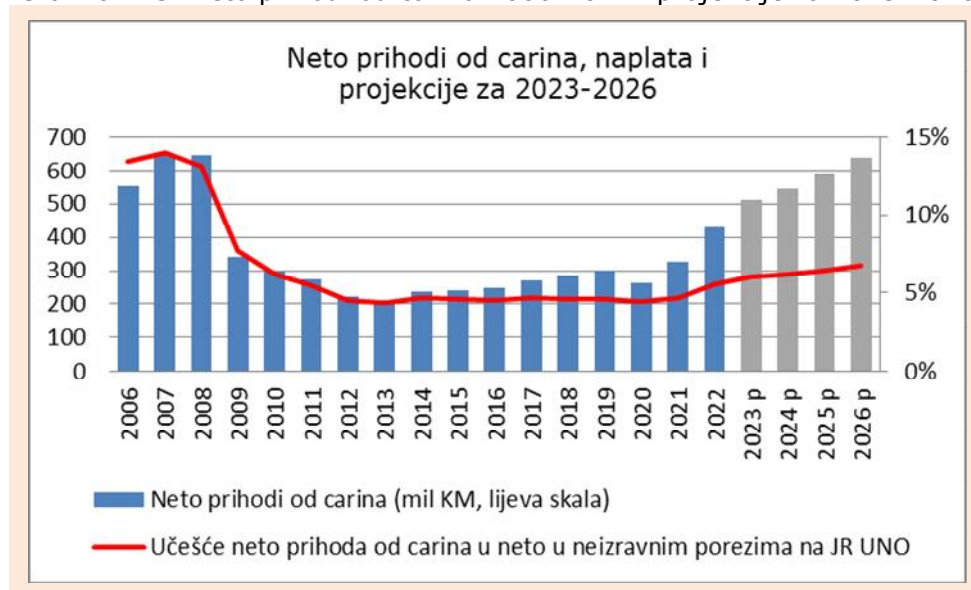
Prihodi od ostalih kategorija trošarina (alkohol i alkoholna pića, pivo, vino, bezalkoholna pića i kava) nemaju značajan udio u ukupnim prihodima od trošarina.²⁴ Projektirani su u skladu sa tekućim trendovima naplate, historijskom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

2.1.3. Carine

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina, kako u apsolutnim iznosima tako i u pokazateljima udjela u ukupnim neto prihodima od neizravnih poreza. Sa 650,4 mil KM u 2007. godini, neto prihodi od carina pali su na svega 211 mil KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući razinu od 300,6 mil KM u 2019. godini. U 2020. godini, sa pandemijom koronavirusa, neto prihodi od carina su ponovo pali na 262,2 mil KM, dok su u 2021. i 2022.g. zabilježili snažan oporavak, te su u 2022. godini iznosili 431,9 mil KM, što je najviši iznos nakon početka primjene Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU u 2008. godini. Ako se promatra udio u ukupnim neto prihodima od neizravnih poreza, primijetan je snažan pad u razdoblju od 2007. do 2013. godine sa 14,0% na 4,3%. Nakon tog razdoblja (2014-2021) je ovaj udio relativno stabilan, i kreće se u rasponu od 4,4% do 4,7%, da bi u 2022. godini poraslo na 5,5%. (Grafikon 25).

²⁴ Bruto prihodi od svih pobrojanih vrsta trošarina imali su udio svega 9,2% u bruto prihodima od trošarina u 2022. godini.

Grafikon 25. Neto prihodi od carina 2006-2022 i projekcije za 2023-2026

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka UNO i projekcija OMA

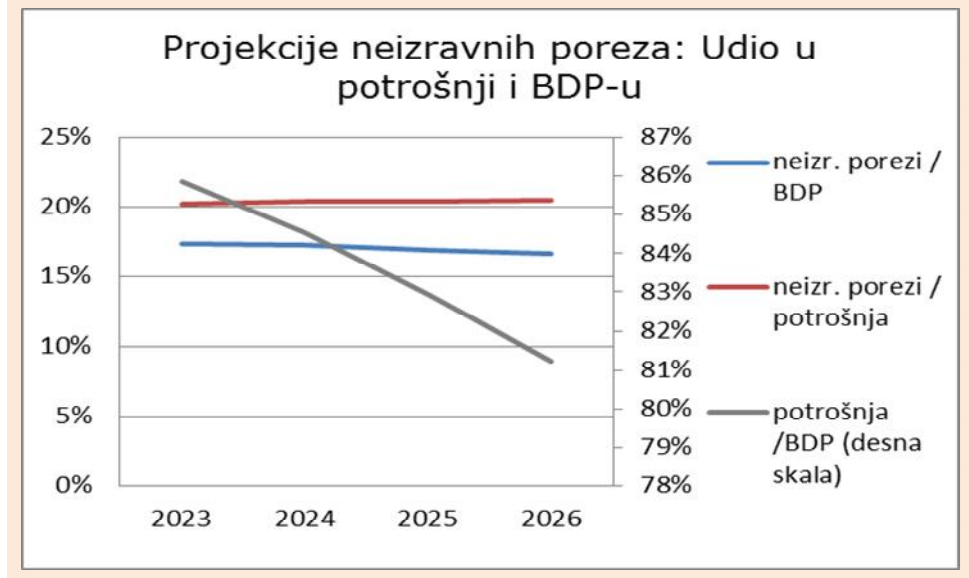
Prema podacima Uprave za neizravno oporezivanje BiH u razdoblju I-IX 2023. godine ostvarena je stopa rasta uvoza od -1,9% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina, kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2023. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 511,2 mil KM, što je za 18,4% više od naplate u prethodnoj godini. Procjenjuje se da će udio carina u ukupnim neto prihodima od neizravnih poreza u 2023. godini dalje porasti na 6,1% (Grafikon 25, desna skala).

2.2. Projekcije za razdoblje 2024-2026

Projektirane stope rasta neto prihoda od neizravnih poreza za 2024., 2025. i 2026. godinu iznose 4,8%, 3,6% i 3,7%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2023. godinu.

Za razliku od projektiranog pada neizravnih poreza u BDP-a u razdoblju 2023-2026 (vid. Tabela 4 i Grafikon 26), projektirani udio prihoda od neizravnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom razdoblju blago raste od 20,2% u 2023. do 20,5% u 2026. godini. Pad projektiranog udjela neizravnih poreza u BDP-u u razdoblju 2023-2026 kumulativni je rezultat blagog rasta neizravnih poreza u potrošnji te pada udjela potrošnje u BDP-u (Grafikon 26).

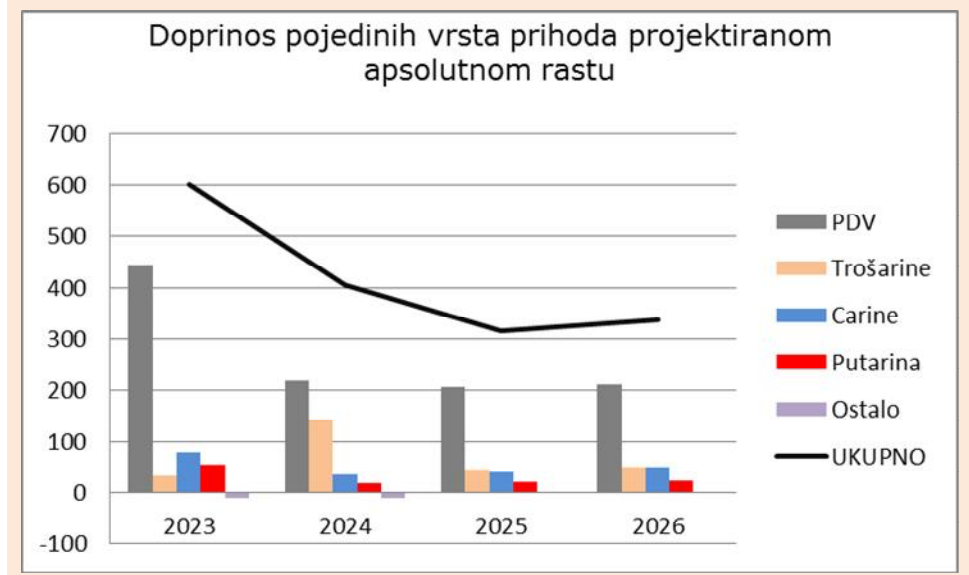
Grafikon 26. Projektirani udio neizravnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija prihoda neizravnih poreza (OMA, listopad 2023) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, rujan 2023)

Najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta prihoda od neizravnih poreza u navedenom razdoblju je PDV, s obzirom na njegov značajan udio u приходима, te planiranim stabilnim stopama rasta (Grafikon 27). U 2024. su trošarine također značajan generator apsolutnog rasta, zbog snažnog projektiranog apsolutnog rasta trošarina na duhan (vid. objašnjenje u nastavku u dijelu „Prihodi od trošarina na duhan“).

Grafikon 27. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu

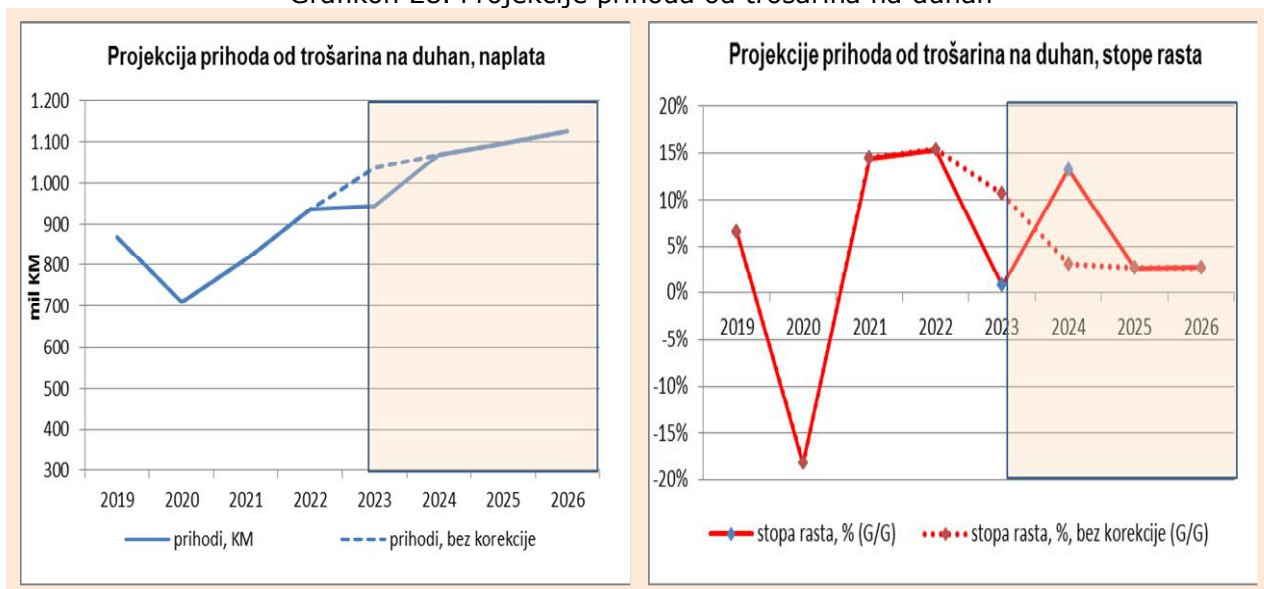
Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija prihoda od neizravnih poreza (OMA, listopad 2023)

Prihodi od trošarina na duhan

Za razliku od 2023. u kojoj je prisutan miks dvije sheme plaćanja trošarina, sa jednkrotnim negativnim efektom na naplatu trošarina, od 2024. uspostaviće se nova shema plaćanja trošarina koja će biti neutralna na naplatu prihoda od trošarina. Važan faktor ostvarenja projekcija naplate trošarina jeste nepromijenjena trošarinska politika i kontinuirana borba protiv crnog tržišta cigareta i duhana u BiH. Rast tržišta duhanskih prerađevina bi trebao pratiti makroekonomske projekcije potrošnje, što bi uz umjereni rast prosječne ponderirane cijene cigareta, trebalo dovesti do daljeg rasta vrijednosti prometa cigareta i oporezovanih količina cigareta.

Pod navedenim pretpostavkama u 2024., 2025., i 2026. može se očekivati povećanje naplate prihoda od trošarina na duhanske prerađevine (Grafikon 28, prikaz lijevo), sa stopama rasta od 13,2%, 2,7% i 2,7% respektivno (Grafikon 28, prikaz desno). Viša stopa rasta prihoda od trošarina u 2024. godini je posljedica niže osnovice iz 2023. zbog jednkrotnog gubitaka prihoda zbog prelaska na novi režim plaćanja trošarina²⁵.

Grafikon 28. Projekcije prihoda od trošarina na duhan

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka UNO i projekcija OMA

²⁵ Da nije bilo promjene režima plaćanja trošarina očekivana stopa rasta trošarina na duhanske prerađevine za 2023. bi bila 10,7%, a za 2024. godinu 3,1% (vid. Grafikon 28, linije „bez korekcije“).

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od neizravnih poreza

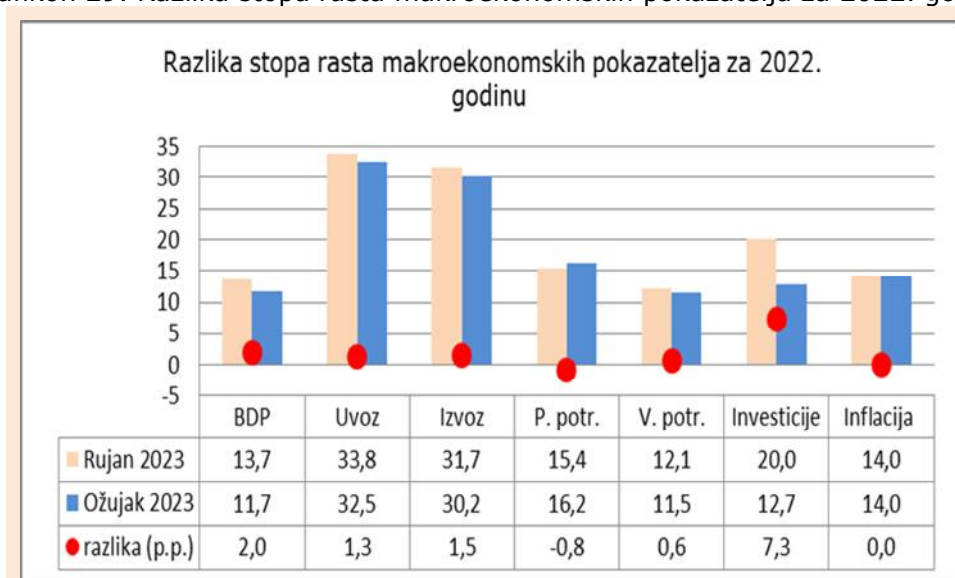
Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

3.1. DEP, revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za BiH

3.1.1. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu

Na osnovu Grafikona 29. se mogu uporediti zvanični podaci BHAS prikazani u DEP-ovim posljednjim projekcijama (rujan 2023) i DEP-ove prethodne projekcije (ožujak 2023), a koji se odnose na stope rasta BDP-a za 2022. godinu i njegovih komponenti. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za +2,0 p.b., sa 11,7% na 13,7%. Najviše je revidirana stopa rasta investicija (+7,3 p.b.).

Grafikon 29. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu

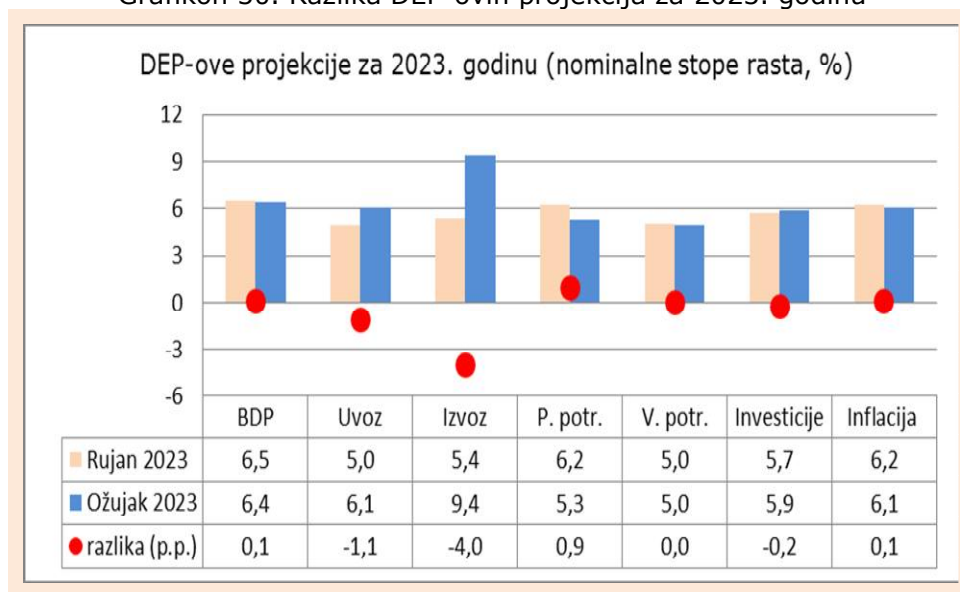

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a iz rujna 2023 (zvanični podaci BHAS) i ožujka 2023 (projekcije)

3.1.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu

Nema značajnih korekcija u projektiranoj stopi rasta BDP-a za 2023. godinu u posljednjim (rujan 2023) u odnosu na prethodne DEP-ove projekcije (ožujak 2023).

Grafikon 30. Razlika DEP-ovih projekcija za 2023. godinu

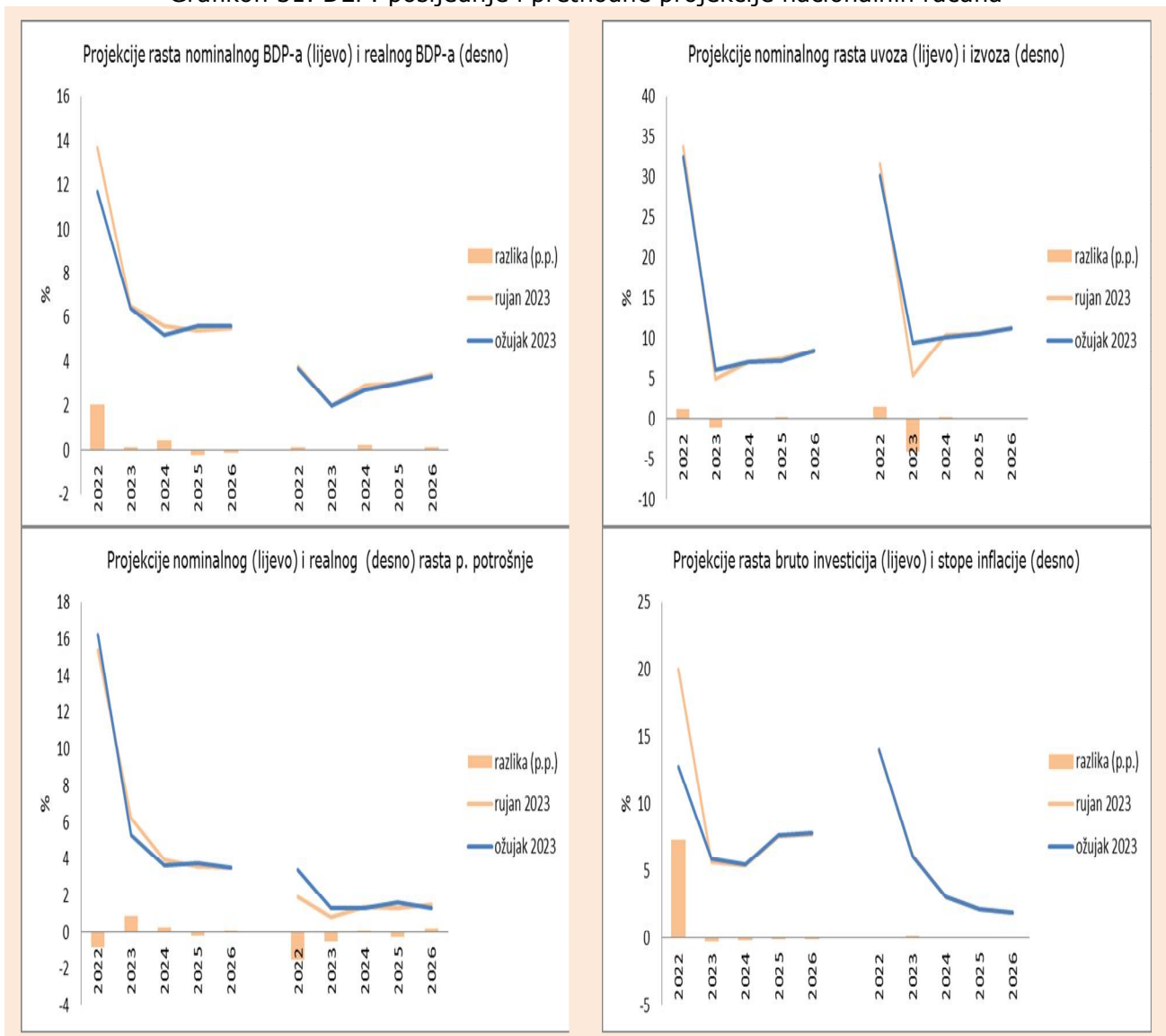
Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a

Projektirana nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za svega +0,1 p.b. Sa druge strane, postoje značajnije korekcije u projekcijama komponenti BDP-a. Projektirane nominalne stope rasta uvoza i izvoza revidirane su za -1,1 i -4,0 p.b., respektivno. Projekcije rasta privatne potrošnje revidirane su za +0,9 p.b., dok projekcije rasta vladine potrošnje nisu mijenjane. Projektirana stopa rasta investicija revidirana je za -0,2 p.p (Grafikon 30).

3.1.3. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za razdoblje 2024. -2026. godina

U Grafikonu 31. prikazane su rujanske projekcije BDP-a i komponenti za razdoblje 2022-2026 u odnosu na prethodne projekcije DEP-a (ožujak 2023), iz kojih se može vidjeti da korekcije za razdoblje 2024-2026 godinu nisu značajne. U odnosu na prethodne, projekcije nominalnog rasta BDP-a revidirane su za +0,4 p.b., -0,2 p.b. i -0,1 p.b. za 2024., 2025. i 2026. godinu. Grafikon 31. također prikazuje reviziju pojedinih komponenti BDP-a i stope inflacije.

Grafikon 31. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz ožujka 2023 i rujna 2023.

3.2. OMA, revizija projekcija prihoda od neizravnih poreza

3.2.1. Razlike projekcija prihoda za 2023. godinu u odnosu na projekcije iz travnja

Projekcija prihoda od neizravnih poreza za 2023. godinu viša je za 275,8 mil KM u odnosu na projekcije iz travnja 2023. godine. Najviša korekcija izvršena je na prihodima od PDV-a, u iznosu od +183,4 mil KM. Revizija je izvršena prvenstveno zbog visokih stopa rasta domaćeg PDV-a, koje su dosta iznad DEP-ove projektirane stope rasta potrošnje, kako one iz ožujka tako i iz rujna 2023. godine. Prihodi od trošarina revidirani su za -10,4 mil KM, što je kumulativni rezultat

revizije naviše trošarina na derivate nafte, revizije naniže trošarina na duhan²⁶ te manjih korekcija na ostalim kategorijama trošarina.²⁷ Prihodi od carina revidirani su naviše za 40,9 mil KM zbog trenda visokih stopa rasta ovih prihoda unatoč tekućem trendu pada uvoza (vid Dio 1.3.2). Prihodi od putarine revidirani su za +43,7 mil KM, što je kumulativni rezultat suspenzije oslobođanja putarine rudnika i termoelektrana u 2023, te pozitivnih trendova naplate iznad očekivanja u travnju 2023. Ostali prihodi revidirani su za +18,2 mil KM, na neusklađenim prihodima.

3.2.2. Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2024-2026 u odnosu na projekcije iz travnja

Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2024-2026 u odnosu na projekcije iz travnja 2023. godine predstavljene su u Tabeli 5. U odnosu na projekcije iz travnja 2023. godine, projekcije prihoda za 2024., 2025. i 2026. godinu revidirane su za +314, mil KM, +313,6 mil KM i +309,2 mil KM, respektivno.

Tabela 5. Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2023-2026 u odnosu na projekcije iz travnja 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	2023	2024	2025	2026
PDV	183,4	204,7	199,2	207,5
Trošarine	-10,4	12,0	10,8	-8,3
Carine	40,9	43,8	48,6	52,8
Putarina	43,7	46,2	47,6	49,9
Ostalo	18,2	7,3	7,3	7,3
UKUPNO	275,8	314,1	313,6	309,2

Revizija je kumulativni rezultat korekcija u osnovici (projekcija prihoda za prethodnu godinu: $y-1$) i revizija stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za tekuću godinu (Grafikon 32).

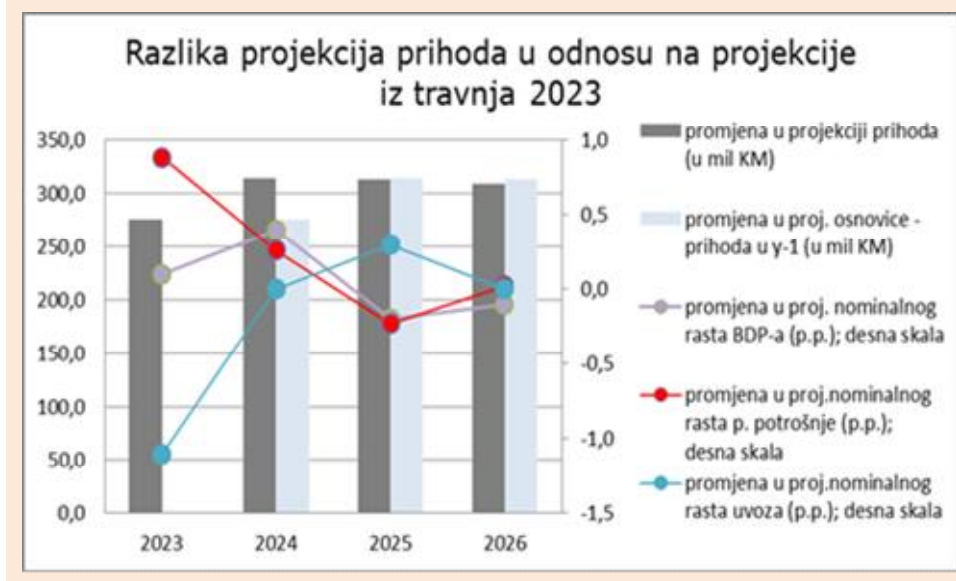
Na osnovu Grafikona 32. se može zaključiti da nije bilo većih revizija u DEP-ovim projekcijama rasta relevantnih makroekonomskih pokazatelja za razdoblje 2024-2026 u rujnu 2023. godine u odnosu na njihove martovske projekcije. Faktori koji su doveli do razlika projekcija pojedinih vrsta prihoda u odnosu na prethodne, travanjske, projekcije Odjeljenja se uglavnom odnose na reviziju osnovice za usporedbu (2023. za 2024. godinu, pa posljedične promjene u osnovici za naredno razdoblje). Vidjeli smo da je revizija u projekciji statističke osnovice za 2024. godinu (revizija prihoda za 2023. godinu) bila pozitivna za sve vrste prihoda izuzev za projekcije prihoda od trošarina na duhan²⁸ i manjih korekcija prihoda od trošarina na pivo i bezalkoholna pića (vid. Dio 3.2.1.).

²⁶ Primjena nove sheme plaćanja trošarina je unijela mnogo neizvjesnosti u projekcije naplate trošarina u 2023. godini. Iako se očekivalo da će stupanjem na snagu svih provedbenih propisa duhanske kompanije tijekom siječnja 2023. prijeći na novi režim plaćanja, to se nije desilo zbog prilagođavanja carinskim procedurama u vezi plaćanja trošarina kod uvoza (pribavljanje bankovnih garancija i dr.). Tempo preuzimanja novih procedura od strane duhanskih kompanija i prelaska na novi režim plaćanja se razlikovao, što je uvjetilo duže razdoblje prilagodbe velike oscilacije u naplati trošarina. Maloprodajne cijene cigareta su povećane iznad očekivanja Odjeljenja, što je, negativno utjecalo na prodaju cigareta, rezultirajući nižom naplatom prihoda od trošarina od očekivane. Konačno, negativan efekat na naplatu trošarina je imala i manja potrošnja nerezidenata u ljetnoj sezoni od očekivane.

²⁷ Projekcija prihoda od trošarina na alkohol i alkoholna pića i trošarina na kavu revidirana je naviše, dok su projekcije trošarina na pivo i bezalkoholna pića revidirane naniže.

²⁸ Faktori koji su doveli do niže osnovice trošarina na duhan su veći gubici prihoda od trošarina u 2023. godini nakon promjene režima plaćanja trošarina na duhanske prerađevine u odnosu na procjenu u travnju 2023. i veći rast prosječne ponderirane cijene cigareta od projektiranog.

Grafikon 32. Razlika projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz travnja 2023.

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija OMA i DEP-a

4. Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o daljem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za dešavanja u Ukrajini, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.** S obzirom na osnovne postavke projekcija neizravnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu, ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2023-2026 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od neizravnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP pominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od neizravnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih prihoda od neizravnih poreza. U DEP-ovim projekcijama iz rujna 2023. godine navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutarnje. U istom dokumentu navodi se sljedeće: „...U vrijeme pripreme ovog izvještaja čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutarnje. Naime, nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za Covid 19, početkom 2022. godine došlo je do eskalacije sukoba Ukrajine i Rusije što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim tim i Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka kako na globalnom (planu, op. OMA).. tako u Bosni i Hercegovini zasigurno bi imali negativan utjecaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu a samim tim i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju..“²⁹

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od neizravnih poreza u sferi politike i administriranja neizravnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

²⁹ DEP, Makroekonomske projekcije 2024-2026, rujan 2023.

- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Slabljenje borbe protiv PDV prijevara, posebice u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prijevare;
- Predlaganje izmjena politike neizravnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje trošarina na derivate, povećanje praga za registraciju za PDV-e, zahtjevi za oslobađanjem ili isplatu povrata za promet u zemlji (npr. lijekova) i sl.

Rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH u vezi oslobađanja putarine za rudnike i termoelektrane nose određene rizike po naplatu neizravnih poreza. Rješenjima se zahtijeva sljedeće: suspenzija oslobađanja putarine za rudnike i termoelektrane, ukidanje oslobađanja u Zakonu o trošarinama za navedene kategorije obveznika i povrat olakšice, koji bi podrazumijevao uplatu putarine od strane rudnika i termoelektrana na količine dizela koje su bile oslobođene putarine u 2022. godini. Imajući u vidu odluku Vijeća **projekcije prihoda od putarine za razdoblje 2024-2026 podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice. Drugačiji ishod eventualnih pravnih postupaka korisnika porezne olakšice podrazumijevao bi manju naplatu putarine u odnosu na projekcije.** S druge strane, povrat olakšice bi imao pozitivan efekat na naplatu prihoda od od putarine³⁰.

³⁰ Imajući u vidu nepoznanice u vezi dinamike naplate povrata i trajanja eventualnih pravnih postupaka s tim u vezi, povrat olakšice nije uključen kao jednokratni dodatni prihod u projekcije prihoda za razdoblje 2024-2026.

Dodatak: Posljednje projekcije međunarodnih institucija*i. Projekcije Europske komisije (EK)*

Na osnovu Tabele 7. možemo vidjeti projekcije realnog rasta BDP-a i inflacije za razdoblje od 2022. do 2024. godine iz posljednjih projekcija EK.³¹ Za 2022. godinu je procijenjeno da je u EU ostvaren realni rast BDP-a od 3,4%, dok se za 2023. i 2024. godinu projektiraju stope rasta od 0,8% i 1,4%, respektivno. Što se tiče stope inflacije u EU, procjenjuje se da će pasti sa 9,2% u 2022. godini na 6,5% u 2023., te na 3,2% u 2024. godini.

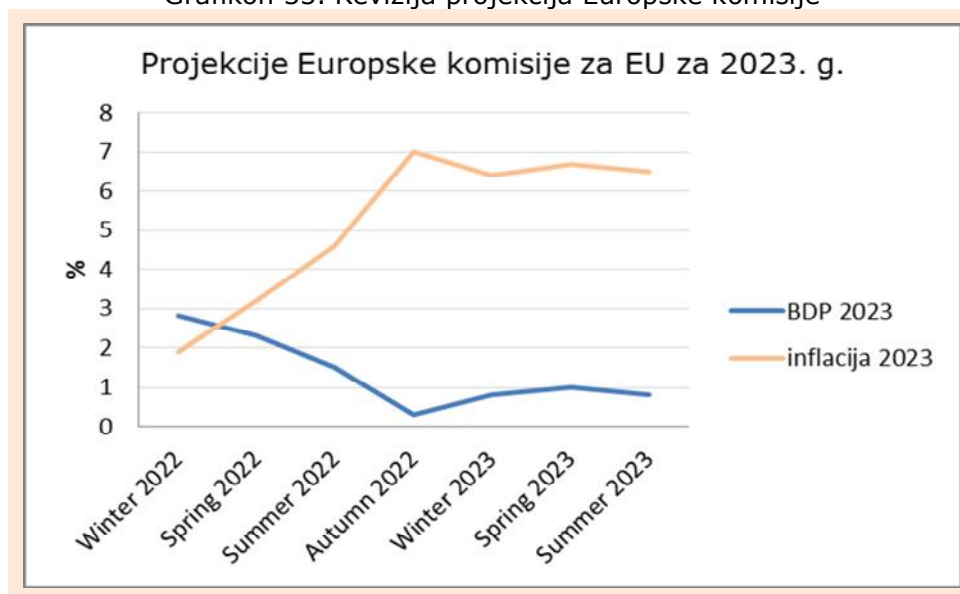
Tabela 6. Ljetne projekcije EK, rujn 2023

Projekcija	Realni rast BDP-a			Inflacija		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024
EA	3,3	0,8	1,3	8,4	5,6	2,9
EU	3,4	0,8	1,4	9,2	6,5	3,2

Izvor: European Economic Forecast, Summer 2023

Grafikonom 33. je prikazana revizija projekcija BDP-a i inflacije za 2023. godinu u odnosu na prethodnih nekoliko izdanja projekcija EK.

Grafikon 33. Revizija projekcija Europske komisije

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija Europske komisije

ii. Projekcije Međunarodnog monetarnog fonda (MMF)

Posljednje projekcije MMF-a datiraju iz listopada 2023. godine.³² Prema navedenom izvoru, predviđa se da će globalni rast pasti sa procijenjenih 3,5% u 2022. godini na po 3,0% u 2023. i 2,9% u 2024. godini. Prognoza za 2024. godinu je 0,1 procentna poena niža od MMF-ovih predviđanja iz srpnja 2023. godine (Tabela 6).

³¹ European Economic Forecast, Summer 2023 (Interim), Institutional paper 255, September 2023

³² IMF, World Economic Outlook, October 2023.

Osim projekcija za svjetsku ekonomiju, u Tabeli 7. predstavljene su MMF-ove projekcije za Eurozonu.

Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, listopad 2023

	2022	Projekcija		Razlika u odnosu na WEO iz srpnja 2023	
		2023	2024	2023	2024
World Output	3,5	3,0	2,9	0,0	-0,1
Euro Area	3,3	0,7	1,2	-0,2	-0,3

Izvor: IMF, World Economic Outlook, October 2023.

iii. Projekcije Europske centralne banke (ECB)

U projekcijama ECB iz rujna 2023. godine navodi se da bi godišnji prosječni realni rast BDP-a u Eurozoni trebao usporiti s 3,4% koliko je iznosio u 2022. na 0,7 % u 2023., a zatim se povećati na 1,0% u 2024. i 1,5% u 2025.

Tabela 8. Projekcije ECB rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu

	2021	2022	2023	2024	2025
Realni BDP	5,6	3,4	0,7	1,0	1,5
Inflacija mjerena HIPC-om	2,6	8,4	5,6	3,2	2,1

Izvor: Projekcije ECB iz rujna 2023. godine; www.ecb.europa.eu

Analiza naplate prihoda od trošarina na kavu

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

1. Uvod

Kava je zacijelo jedno od najpopularnijih pića u svijetu ali i u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) gdje postoji jedinstven kult uživanja kao i svakodnevna tradicija ispijanja kave. S obzirom da je kava trošarinski proizvod koji se uvozi u BiH, prihodi od naplate trošarina na kavu odnose se isključivo na prihode od trošarina na kavu iz uvoza bez obzira da li je ona s kofeinom ili ne, pržena ili ne.

Ekonomska kriza prouzročena ratom između Rusije i Ukrajine koja je otpočela u veljači prošle godine kao i vremenske nepogode i klimatske promjene, uzdrmali su "prirodni" rast cijena sirove kave u svijetu, a to se na koncu odrazilo na povećanje cijena ovog trošarinskog proizvoda i u BiH, kako prigodom kupovine u trgovinama tako i prigodom ispijanja kave u kafićima. Brazil kao najveći proizvođač kave na svijetu znatno je pogođen vremenskim nepogodama te mogućnosti proizvodnje kave u toj zemlji nisu kao što su bile ranijih godina. Izuzetak nisu ni ostale vodeće zemlje proizvođači kave koje se bore sa ekonomskim, klimatskim i ostalim uzročno-posljedičnim vezama koje se nižu uz ove poteškoće.

S obzirom da je svjetsko tržište kave nestabilno, te da cijena sirove kave na svjetskom tržištu konstantno raste, postavlja se pitanje kako je rast cijena utjecao na potrošnju kave i naplatu trošarina u promatranom razdoblju koji je fokus analize. Analizom naplate prihoda od trošarina na kavu koja slijedi, pokušaćemo se naći odgovor na postavljeno pitanje, iz čega vlasti u zemlji mogu kreirati politiku daljeg djelovanja na cijenu kave koja utječe na potrošnju kave, a samim tim i na naplatu prihoda od trošarina na kavu.

Fokus analize³³ su:

- Godišnja naplata prihoda od trošarina na kavu u BiH u 2022. godini³⁴ u odnosu na prethodnu, 2021. godinu³⁵.
- Kvartalna naplata prihoda od trošarina na kavu u BiH za razdoblje prvi kvartal (Q1) 2021. godine – treći kvartal (Q3) 2023. godine³⁶.
- Mjesečna naplata prihoda od trošarina na kavu u BiH za razdoblje siječanj 2021. godine - rujanj 2023. godine³⁷.

1. Godišnje kretanje prihoda od trošarina na kavu

Ukupni prihodi od trošarina u velikoj mjeri sudjeluju u ukupnim prihodima od neizravnih poreza, dok je udio prihoda od trošarina na kavu kreće od 2,0 do 2,3% u ukupnim prihodima od trošarina na godišnjoj razini u promatrane posljednje dvije godine.

³³ O politici oporezivanja kave i naplati prihoda od trošarina na kavu više u: Popović, M. (2022), "Analiza naplate prihoda od trošarina na kavu"; OMA bilten br. 207/208.

³⁴ Posljednji raspoloživi godišnji podaci

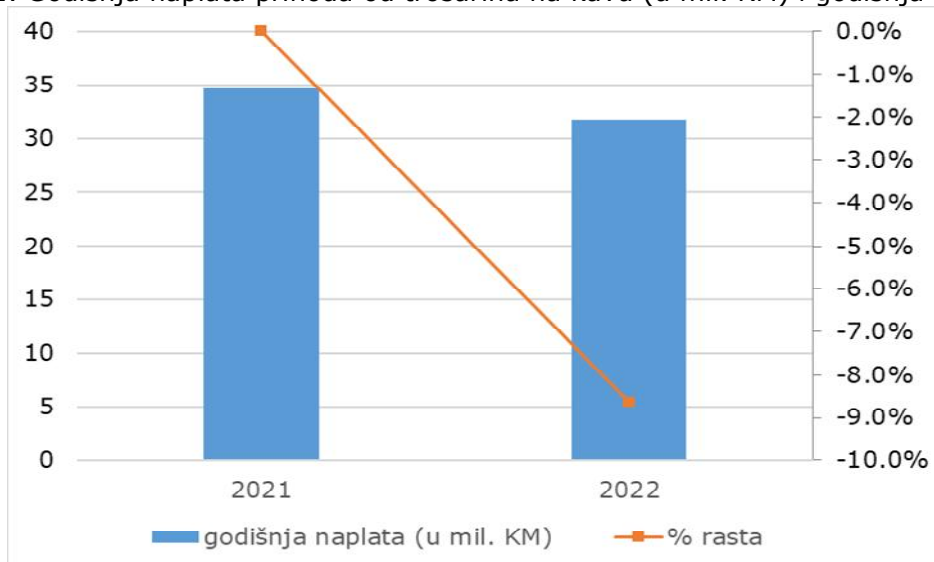
³⁵ Zbog pojave pandemije Covid-19 kao i zbog mjera uvedenih u borbi protiv širenja virusa, 2020. godina nije relevantna za usporedbe, te analizom nije prikazana dulja vremenska serija koja bi obuhvatala ovo razdoblje.

³⁶ Posljednji raspoloživi kvartalni podaci

³⁷ Posljednji raspoloživi mjesečni podaci

Grafikonom 1 prikazana je godišnja naplata prihoda od trošarina na kavu za 2021. i 2022. godinu, u milijunima KM (lijeva vertikalna skala) i godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)³⁸.

Grafikon 1. Godišnja naplata prihoda od trošarina na kavu (u mil. KM) i godišnja stopa rasta

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Naplata prihoda od trošarina na kavu je smanjena u 2022. godini u odnosu na 2021. godinu za 8,7% (grafikon 1, % rasta). S obzirom da prilikom dolaska zelene kave u glavne luke za kavu unutar zemalja članica Europske unije kao i na čitavom europskom tlu, podrijetlo zelene kave bilježi zemlja u kojoj se luka nalazi³⁹, dva ključna događaja su promijenila izvozne trendove pržene kave iz zemalja EU, Brexit i rat između Rusije i Ukrajine prilikom čega dolazi do poremećaja u lancima opskrbe u 2022. godini, a što se odrazilo na smanjenje ovih prihoda.

U cilju detaljnije analize kretanja naplate prihoda od trošarina na kavu, razlozima za smanjenje / povećanje ovih prihoda, utjecaju drugih spoljnih faktora na naplatu ovih prihoda, u nastavku je prikazana kvartalna i mjesečna analiza naplate ovih prihoda kao i stopa rasta u naplati istih.

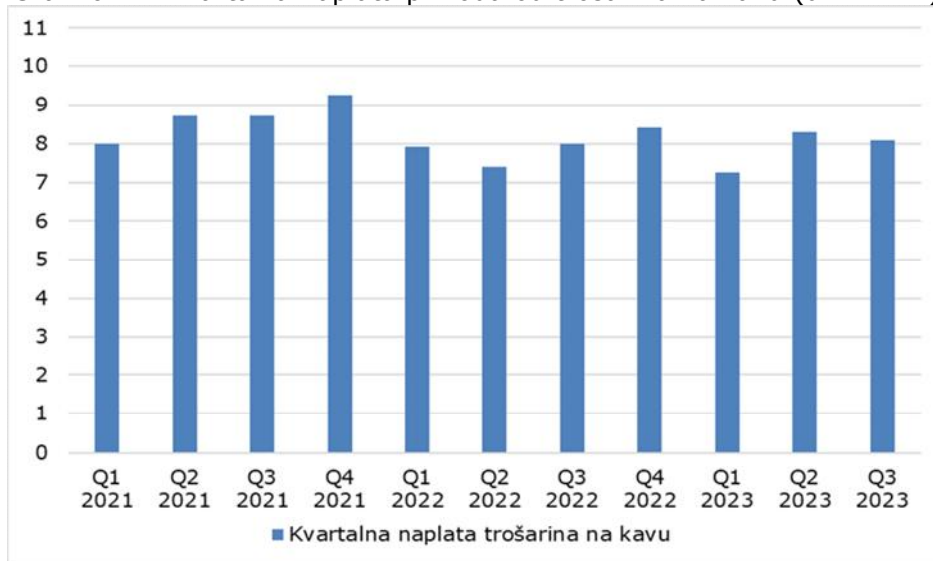
2. Kvartalno kretanje prihoda od trošarina na kavu

Grafikonom 2 prikazana je kvartalna naplata prihoda od trošarina na kavu za razdoblje od prvog kvartala (Q1) 2021. godine do trećeg kvartala (Q3) 2023. godine, u milijunima KM.

³⁸ 2021. godina korištena kao baza

³⁹ Više u: Popović, M. (2019). "Kava kao trošarinska roba u zemljama Europske unije i u Bosni i Hercegovini - I dio"; OMA bilten br. 172/173.

Grafikon 2. Kvartalna naplata prihoda od trošarina na kavu (u mil. KM)

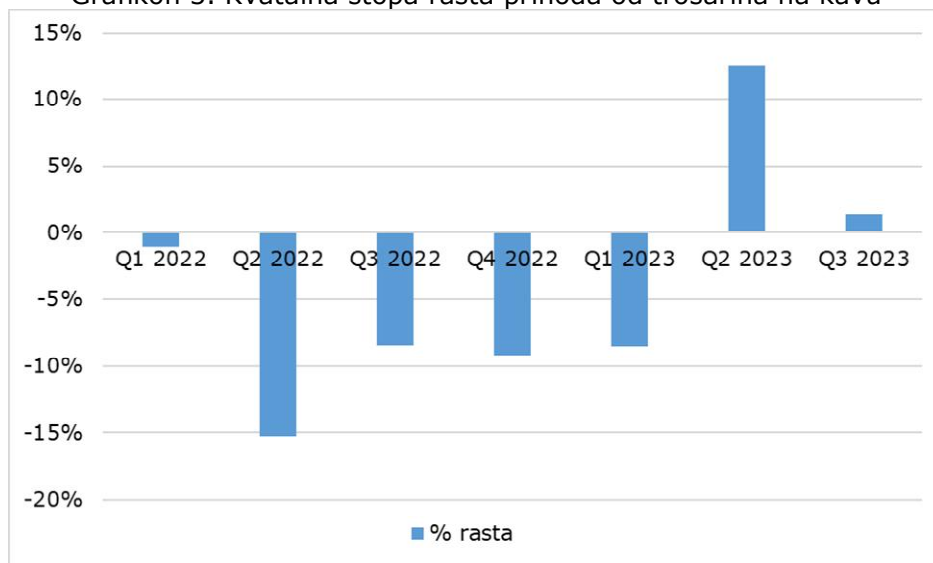
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kretanje naplate prihoda od trošarina na kavu ima tendenciju rasta na kvartalnoj razini u 2021. godini, te je u promatranom razdoblju zabilježena najveća naplata u četvrtom kvartalu iste godine. Pozitivan trend u naplati ovih prihoda nije nastavljen u prvom i drugom kvartalu 2022. godine dok druga polovica iste godine bilježi blagi oporavak u naplati.

Početak tekuće godine, odnosno prvi kvartal tekuće godine karakterističan je po najnižoj naplati prihoda od trošarina na kavu u odnosu na sve promatrane kvartale. U drugom kvartalu tekuće godine naplata ovih prihoda je porasla za 14,7% u odnosu na prvi kvartal, dok je u trećem kvartalu zabilježen blagi pad u naplati u usporedbi sa drugim kvartalom.

Grafikonom 3 prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od trošarina na kavu za razdoblje Q1 2022 – Q3 2023. godine, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Grafikon 3. Kvartalna stopa rasta prihoda od trošarina na kavu

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

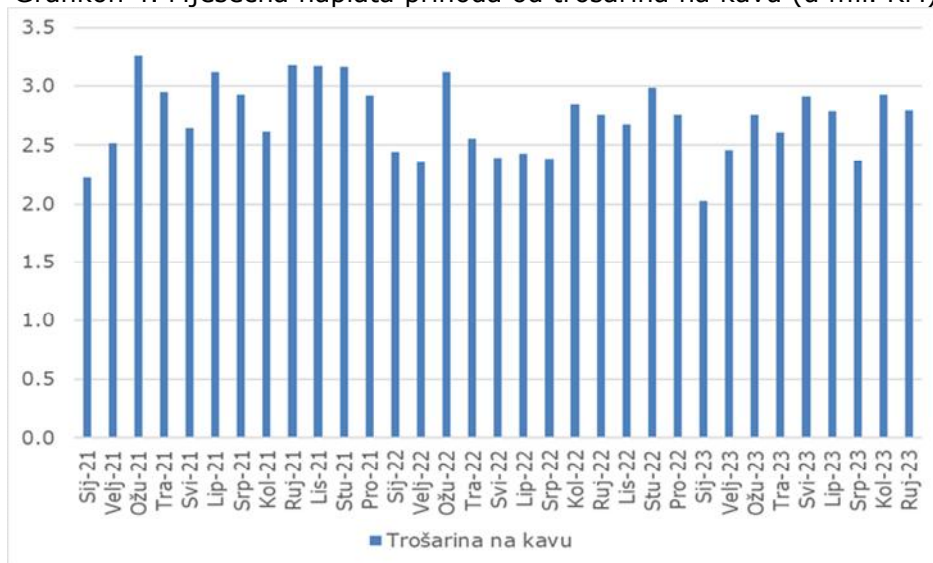
Kvartalna naplata prihoda od trošarina na kavu ima negativnu stopu rasta tokom čitave 2022. godine u odnosu na 2021. godinu, kao i u prvom kvartalu tekuće godine u odnosu na isti kvartal prethodne godine. U drugom kvartalu 2022. godine zabilježeno je najveće smanjenje u naplati ovih prihoda od 15,3% u usporedbi sa naplatom u drugom kvartalu 2021. godine, nakon čega je zabilježeno smanjenje od 8,4% i 9,2% u trećem, odnosno četvrtom kvartalu 2022. godine u odnosu na isti kvartal 2021. godine. U prvom kvartalu tekuće godine zabilježeno je smanjenje od 8,5% u usporedbi sa istim kvartalom prethodne godine, dok je negativna stopa rasta prekinuta tek u drugom kvartalu tekuće godine gdje je zabilježen rast u naplati ovih prihoda od 12,5%, u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Također, treći kvartal tekuće godine karakterizira pozitivna stopa rasta ovih prihoda od 1,2% u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

3. Mjesečno kretanje prihoda od trošarina na kavu

Mjesečna dinamika kretanja naplate prihoda od trošarina na kavu prikazana je za razdoblje od siječnja 2021. godine do rujna 2023. godine, te ovakav prikaz kretanja naplate ovih prihoda pruža detaljne informacije o dinamici potrošnje kave pod utjecajem različitih vanjskih faktora.

Grafikonom 4 prikazano je mjesečno kretanje prihoda od trošarina na kavu za razdoblje siječanj 2021. - rujna 2023. godina, u milijunima KM.

Grafikon 4. Mjesečna naplata prihoda od trošarina na kavu (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

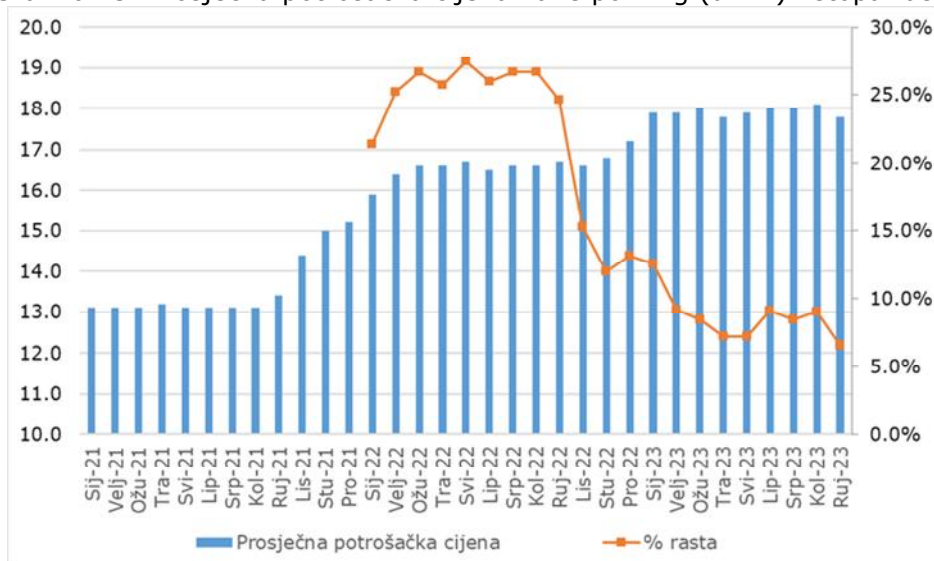
Najveća naplata prihoda od trošarina na kavu na mjesečnoj razini u razdoblju prikazanom grafikonom zabilježena je u ožujku, rujnu i studenom 2021. godine, ožujku i studenom 2022. godine, kao i u svibnju i kolovozu tekuće godine. Najniža naplata ovih prihoda na mjesečnoj razini u promatranom periodu zabilježena je u siječnju tekuće godine te je u odnosu na prosinac prethodne godine niža za 26,3%.

S obzirom da kava nije sezonsko piće poput drugih pića koja podliježu naplati trošarine kao što su bezalkoholna pića, alkoholna pića i pivo čija je potrošnja pod utjecajem sezonskih faktora, oscilacije u potrošnji kave se ne mogu vezati za određeno razdoblje u godini. Međutim, na potrošnju kave utječu drugi faktori poput poremećaja u lancima opskrbe, cijene sirove kave na svjetskom tržištu, cijene transporta na koju utječu cijene barela nafte, zatim dodatni utjecaj imaju cijena pakovanja, radne snage i drugi faktori.

Sve navedeno diktira prodajnu cijenu kave kako u prodavaonicama (kava u zrnju ili mljevena kava) tako i u barovima i restoranima (espresso i druge vrste kave sa ili bez kofeina), a što izravno utječe na iznos naplaćenih prihoda od trošarina na kavu.

Kako bi detaljnije mogli pristupiti razumijevanju kretanja mjesečne naplate prihoda od trošarina na ovaj trošarinski proizvod, odnosno stope rasta prihoda od trošarina na kavu, grafikonom 5 prikazano je mjesečno kretanje prosječne potrošačke cijene kave po kilogramu za razdoblje siječanj 2021.- rujan 2023. godina, u KM (lijeva vertikalna skala) i mjesečna stopa rasta prosječne potrošačke cijene kave za isto razdoblje (desna vertikalna skala)⁴⁰.

Grafikon 5. Prosječna potrošačka cijena kave po 1 kg (u KM) i stopa rasta

Izvor: Podaci Agencije za statistiku BiH, prikaz OMA

Iz grafikona se vidi da je prosječna potrošačka cijena kave po jednom kilogramu u promatranom razdoblju na mjesečnoj razini stagnirala tijekom prvih osam mjeseci 2021. godine nakon čega od rujna iste godine bilježi konstantan rast. U kolovozu tekuće godine zabilježena je najveća prosječna potrošačka cijena mljevene kave po kilogramu koja je veća za čak 38,2% u odnosu na cijenu istog proizvoda u prvom promatranom mjesecu, odnosno siječnju 2021. godine. U rujnu tekuće godine, prosječna cijena kave po kilogramu je blago opala na nivo iz travnja iste godine, te je u odnosu na prethodni mjesec manja za 1,7%.

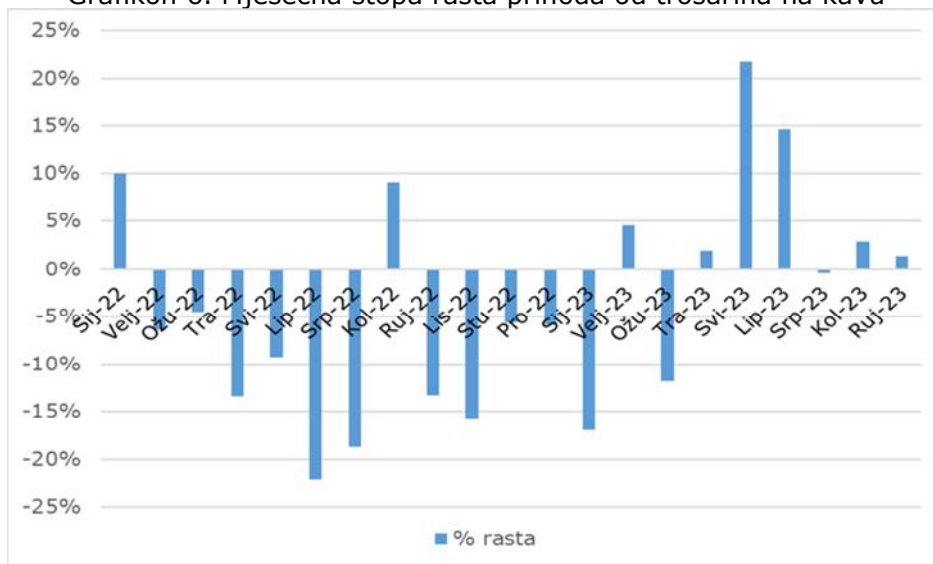
Najveći rast prosječne potrošačke cijene kave po jednom kilogramu na mjesečnoj razini zabilježen je u prvih devet mjeseci 2022. godine u odnosu na isto razdoblje 2021. godine. Prosječna potrošačka cijena kave po jednom kilogramu je u svibnju 2022. godine, kada je zabilježena i najveća stopa rasta, veća za 27,5% u odnosu na isti mjesec 2021. godine. Nakon rujna 2022. godine, porast cijena ovog trošarinskog proizvoda blago je usporen, te je i stopa rasta u razdoblju rujan 2022. – rujan 2023. godine manja.

S obzirom na činjenicu da je tržište kave u svijetu nepredvidljivo, a da prosječna potrošačka cijena kave u BiH konstantno raste, zabrinutost za cijenu može biti opravdana jer značajnije povećanje cijene može prouzročiti značajnije smanjenje potrošnje kave, što dalje može utjecati na smanjenje u naplati prihoda od trošarina na ovaj trošarinski proizvod. Vlasti u zemlji ne mogu izravno utjecati na kretanje cijena kave, ali mogu u kriznim situacijama, kao što je bila situacija sa covid-om, ograničiti marže.

⁴⁰ Posljednji raspoloživi podaci Agencije za statistiku BiH, prikaz OMA

Grafikonom 6 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od trošarina na kavu za razdoblje siječanj 2022. – rujan 2023. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 6. Mjesečna stopa rasta prihoda od trošarina na kavu

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Ukoliko se analizira stopa rasta prihoda od trošarina na kavu na mjesečnoj razini, najveći pad u naplati zabilježen je u lipnju 22,1% i julu 18,7% 2022. godine, a u odnosu na isti mjesec 2021. godine. Najveća stopa rasta ovih prihoda zabilježena je u svibnju tekuće godine 21,7%, a u odnosu na svibanj prethodne godine.

Zbog poremećaja na svjetskom tržištu i viših cijena sirovina, očekivanja su da će cijena kave i u narednom razdoblju dodatno rasti kako na svjetskom tržištu tako i na tržištu BiH. Naime, ogromne zalihe zrna kave u Brazilu i Vijetnamu kao najvećim proizvođačima kave se smanjuju te bi se do konca godine mogle prepoloviti u odnosu na prethodnu godinu, što će još više utjecati na rastuće globalne cijene kave. U posljednjem razdoblju berzanske cijene kave znatno su porasle, te je sigurno da cijene sirovina neće opadati. Dodatno, trenutno nestabilna situacija na Bliskom istoku uzrokuje povećanje cijena barela nafte što će takođe u narednom razdoblju utjecati na dodatne poremećaje i poteškoće u lancima opskrbe, a što će biti predmet analize u narednom razdoblju.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=h